

TAHKİM VE HAKEM SÖZLEŞMELERİ

Arbitration and Arbitrator Agreements

Ebru YILMAZSOY*

Geliş Tarihi: 22.11.2019 Kabul Tarihi: 28.01.2020

ÖZET

Tahkim, eski çağlardan itibaren insan topluluklarında çıkan uyuşmazlığı çözen bir mekanizma olmuştur. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte dünyadaki ticaretin hızlanmasına bağlı olarak uyuşmazlıkların sayısı daha da artmıştır. Gün geçtikçe artan hukuki ilişkilerdeki uyuşmazlıkların, devlet mahkemelerinde çözümü yıllar süren yargılamaya mahkumdur. Tahkim, işte böyle bir yargılama sisteminde en büyük alternatif yargılama yoludur.

Tahkim, oldukça geniş bir kurumdur. Özellikle, Türk Hukukunda tahkim, usul hukuku yönünden doktrinde oldukça detaylı incelenmiştir. Ancak, tahkim kurumunu, oluşturan tahkim ve hakem sözleşmeleri hakkında bilgi oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle, çalışmamızda tahkim ve hakem sözleşmeleri ayrı ayrı ele alınmış ve incelenmiştir.

Tahkim yolu, tahkim sözleşmesi ve taraflarla hakemler arasındaki hakem sözleşmesini de kapsayan üst bir kavramdır. Ancak, tahkim yolu daha az tercih edildiğinden içerdiği sözleşmelerin hukuki nitelikleri ve içerikleri de az bilinmektedir. Çalışmamızda, tahkim kurumunun içinde yer alan tahkim ve hakem sözleşmelerinin nasıl kurulduğu, bu sözleşmelerin hukuki niteliklerinin ne olduğu, tarafları arasında nasıl bir hukuki ilişki olduğu, hangi hüküm ve sonuçları doğurduğu ve nasıl sona erdiği hususları incelenmiştir.

ABSTRACT

Arbitration has been a mechanism for settlement of disputes arising in human communities since ancient times. With the increase in industrialization, the number of disputes has also increased due to the acceleration of trade in the world. The settlement of disputes in the legal relations, which are increasing day by day in state courts, are condemned to years of trial. Arbitration is the greatest alternative mechanism in terms of judging in such a judicial system.

Arbitration is a very large mechanism. In particular, in Turkish Law, arbitration is examined in detail in the doctrine in terms of procedural law. However, there is limited information about the arbitration and arbitrator agreements that generate the arbitration mechanism. Therefore, in our study, arbitration and arbitrator agreements have been approached and examined separately.

Arbitration is a supreme concept, including the arbitration agreement and also the arbitrator agreement among the parties and arbitrators. However, since the arbitration mechanism is less preferred, the legal characteristics and contents of the agreements that it contains are also less known. In this study, as to how the arbitration and arbitrator agreements in the arbitration mechanism are established, the legal qualifications of these agreements, the legal relationship between the parties, the terms and consequences of the agreements and as to how they are ended have been examined.

---

* Hakim-Savcı Adayı, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Öğrencisi, e-posta: ebruyilmazsoy@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3072-4224

Çalışmamız, bir GİRİŞ, üç BÖLÜM ve bir SONUÇ'tan oluşmaktadır. Giriş Bölümü'nde konunun takdimi, terminoloji, tahkimin tarihçesi, Türk Hukukunda düzenleniş biçimi, tahkimin çeşitleri ve tahkimin benzer kurumlardan farkı ele alınıp incelenmiştir. Birinci Bölüm'de, tahkim sözleşmesinin tanımı, unsurları, tarafları, çeşitleri, hukuki niteliği, tarafların yükümlülükleri ve sona ermesi incelenmiştir.

İkinci Bölüm'de, hakem sözleşmesinin tanımı, tarafları, hukuki niteliği, şekli ile hakem tayin usulü, tarafların yükümlülükleri ve sona ermesi incelenmiştir. Üçüncü Bölüm'de, tahkim ve hakem sözleşmelerinin hüküm ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında ise çalışmamızda vardığımız sonuçlar bütün olarak ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahkim, Hakem, Tahkim Sözleşmesi, Hakem Sözleşmesi, Hakem Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.

Our study consists of one INTRODUCTION, three CHAPTER and one CONCLUSION. In the Introduction, introduction of the subject, terminology, the history of arbitration, the way it is regulated under the Turkish Law, the types of arbitration and the difference of arbitration from similar mechanisms are approached and examined. In the First Chapter, the definition, elements, parties, types, legal characteristics, obligations of the parties and termination of the arbitration agreement are examined.

In the Second Chapter, the definition, parties, legal characteristics, form, and appointment procedure of arbitrator, obligations of the parties and termination of the arbitration agreement are examined. In the Third Chapter, the terms and consequences of the arbitration and arbitrator agreements are discussed. In the Conclusion part, the conclusions reached in our study are stated as a whole.

Keywords: Arbitration, Arbitrator, Arbitration Agreement, Arbitrator Agreement, Legal Characteristic of Arbitrator Agreement.

GİRİŞ

KONUNUN TAKDİMİ, ÖNEMİ VE SINIRLANDIRILMASI

Ş 1. KONUNUN TAKDİMİ, ÖNEMİ VE SINIRLANDIRILMASI

I. KONUNUN TAKDİMİ

Anayasanın¹ 9. maddesinde yargı yetkisi düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır”. Kişi hak ve özgürlüklerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce yerine getirilmesi esası kabul edilmiştir. Bu nedenle, hakkı ihlal edilen kişilerin haklarının tespiti ve tanınması mahkemelerin görevidir. Kural olarak, kişiler arasındaki uyuşmazlık mahkemeler tarafından çözülür. Bu kuralın istisnası ise tahkim yoludur. Tahkim yolu ile taraflar, irade serbestisi ilkesi çerçevesinde bazı hukuki uyuşmazlıkların çözümü hususunda anlaşarak uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisini üçüncü şahıslara yani hakemlere devrederler.

Taraflarla hakemler arasında hakem sözleşmesi yapılmaktadır. Hakemin tek olarak belirlendiği durumda, her bir taraf ile tayin edilen hakem arasında hakem sözleşmesi kurulmaktadır. Aslında, hakem sözleşmesinin taraf a ile hakem ve taraf b ile hakem arasında yapılan üç köşeli bir sözleşme şeklinde değerlendirilmesi mümkündür. Hakem sayısının birden fazla belirlendiği durumlarda da hakem tayin eden taraf ile hakemin arasında hakem sözleşmesi kurulmaktadır. Bununla birlikte, diğer taraf ile de hakem arasında hakem sözleşmesinin kurulduğu kabul edilmektedir. Zira, hakem sözleşmesi, hakemin her iki tarafa da eş değerde hak ve yükümlülük sahibi olmasını zorunlu kılmaktadır.

II. KONUNUN ÖNEMİ

Mahkemelerin ağır iş yükü nedeniyle, yargı yolunun işleyişi günümüzde ağır ve yavaştır. Tahkim yolu, bu ağır ve yavaş sisteme alternatif oluşturmaktadır. Özellikle, kanunun yasaklamadığı sözleşmelerde, haksız fiilde veya bazı tazminat uyuşmazlıklarında tahkim yoluna gidilebilmektedir. Tahkimin önemi, tarafların uyuşmazlıkların çözümünde irade serbestisi çerçevesinde tahkim usulünü, yerini, dilini, uygulanacak hukuku, hakemi, hakemin tayin usulünü belirleyebilmeleri ve belli süre içinde tahkim yargılamasının sonlanmasıdır.

III. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Tahkim, niteliği itibariyle çok geniş kurumdur. Çalışmamızda inceleyeceğimiz konu Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda düzenlenmiş olan iç tahkimdir. Tahkim, kural olarak ihtiyaridir; istisnai olarak zorunludur. Çalışma konumuz,

---

¹ RG. T. 09.11.1982, Sa. 17863.

ihiyari tahkim alanına özgü olan tahkim ve hakem sözleşmeleridir. Ancak, tahkim ve hakem sözleşmeleri ile kurumun daha iyi anlaşılabilmesi için yeri geldikçe çalışma konusu dışındaki hususlara da değinilmiştir.

§ 2. TERMİNOLOJİ

Ünlü İtalyan hukukçusu Carnelutti'nin vurguladığı gibi özellikle hukuk alanında, bir kurumun, bir kavramın yanlış anlaşılmasını engellemek için o kuruma veya kavrama verilecek ad çok önemlidir².

Tahkim kurumunu ifade eden İngilizce'de "*arbitration*" ve Fransızca'da "*arbitrage*" kelimesinin karşılığı olarak eski ve yeni hukukumuzda "tahkim" terimi kullanılmıştır. Mecellede, tahkim terimi, ihtilafın halli için üçüncü şahsın hakem tayin edilmesini ve tahkim usulünü ifade etmekteydi. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu³ ve devamında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda "tahkim" terimi kullanılmıştır. İslam Hukuku ve dil kuralı açısından da "tahkim" terimi *arbitrage* anlamını karşılar. Haklı olarak, *arbitrage*, sadece hakemin göreceği işi değil, kurumun yani tahkim usulünün kapsamına giren bütün unsurları ve işlemleri ifade eder. İlim ve yargı dilinde de "*arbitrage*" kelimesini, "tahkim" teriminin karşıladığı yönünde istikrar kazandığı görülmektedir⁴.

"Tahkim", "tahkim sözleşmesi", "hakem sözleşmesi" gibi kavramların aynı anlama geldiği düşünülse de aslında her bir kavram farklı anlamlar taşımaktadır⁵. Bu nedenle, her bir kavramı ayrı ayrı açıklamakta fayda görmekteyiz. Tahkimin sözlük anlamı, "*hakem tayin etme*", "*bir mesele için hakem tayin etme*" veya "*herhangi bir ihtilafın hallini hakeme havale etme*"dir⁶. Doktrinde ise tahkim, bir tanıma⁷ göre; "*ihtilafların hakem vasıtası ile halledilmesini öngören usulü, müesseseyi ifade eder*". Bir diğer tanıma⁸ göre; "*modern hukuk literatüründe 'tahkim', taraflar arasında doğmuş veya ileride doğması muhtemel olan muayyen hukuki ihtilafların; devlet yargısı dışında, taraflarca seçilen ve 'hakem' (arbitrator) denen tarafsız özel şahıslar marifetiyle nihai olarak karara bağlanmasını ifade eder*".

Tahkim sözleşmesi, "*tarafların aralarında doğmuş olan bir veya birkaç anlaşmazlık hakkında genel yargıya başvurmadan tahkim usulünü uygulayacakları yolunda yapmış oldukları anlaşma*"dır⁹. Hakem sözleşmesi

---

² BİLGE, s. 7.

³ RG. T. 2, 3, 4.7.1927, Sa. 622, 623, 624.

⁴ YEĞENGİL, s. 88 vd.

⁵ YEĞENGİL, s. 86; AZİZOV, s. 4.

⁶ AYBAR, s. 371.

⁷ YEĞENGİL, s. 91.

⁸ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 17; Aynı yönde bkz. ŞANLI, Ticari Akitler, s. 297-298; ŞANLI/EKŞİ, s. 79.

⁹ YEĞENGİL, s. 91

ise en sade ifadeyle Şu Şekilde ifade edilmiştir: “*Taraflarla hakem arasında yapılan hakemlik anlaşması. Mecellede buna tahkimname denirdi*”¹⁰.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere tahkim, üst bir kavramdır. Tahkim kurumu, çeşitli hukuki ilişkileri içermektedir. Çalışmamızın konusu olan, “tahkim sözleşmesi” ve “hakem sözleşmesi”, tahkim kurumunun içinde yer alan iki sözleşmedir. Bu sözleşmelerin sahip oldukları farklı özellikler nedeniyle her iki sözleşme ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir.

Ő 3. TAHKİMİN TARİHÇESİ

“*Anlaşmazlıkların Devlet yargısı dışında, özel bir organ aracılığı ile çözümlenmesi*” olarak tanımlanan tahkimin tarihi eski çağlara dayanmaktadır. Tahkimin devlet yargısından önce doğduğunu ve ilk yargı kuruluşunun rızai tahkim olduğunu kabul eden tarihçiler vardır¹¹. Kitab-ı Mukaddesle ilgili kaynaklarda, Hz. Süleyman’ın “hakem” olarak ihtilafı çözdüğü bilgisi yer almaktadır¹².

Eski Yunan, eski Hint, eski Roma, Ortaçağ Medeniyetleri ve İslam Toplulukları Medeniyetleri uyuşmazlıkların çözümünde tahkimi uygulamışlardır¹³. Eski Yunan’da tahkim yolunun bilindiğı ve uygulandığını gösteren kaynaklar arasında Demosthène ve Aristote’nin eserleri anılmaktadır. Demosthène; “*müdafalarında; tarafların aralarındaki anlaşmazlıklarda, hakeme başvurmaları mümkün olduğu gibi, istedikleri kimseleri de hakem seçebilirlerdi, seçtikleri hakemin kararına boyun eğerlerdi ve ona itiraz etmezlerdi*” demektedir¹⁴. Aristote, ise “Belâgat” adlı eserinde “*hâkimin kanunu tatbik etmekle mükellef olmasına karşılık, hakemin nesafet ve adalet esaslarına göre karar vereceğini*” söylemektedir¹⁵.

Tahkim yolu, tarihin her döneminde var olmuştur. Devlet yargısının organize olmadığı dönemlerde tahkim, alternatifi olmayan yargı yoluydu. Zaman içinde, devletin yargılama fonksiyonunu üstlenmesi ile birlikte tahkim, ikinci planda kalmıştır. Ancak, devlet yargısının iş yükünün artması nedeniyle yavaşlaması ve ağırlaşması tahkimi, daha ön plana çıkarmıştır. Tahkim kurumu, ilk kez 1697 tarihli İngiliz Tahkim Kanunu ile hukuki bir düzenlemeye kavuşmuŐtur. 18. Yüzyıldan itibaren sınai ve ticari hayatın gelişmesi ile birlikte hukuki uyuşmazlıkların çözümünde tahkime duyulan ihtiyaç artmıştır. Günümüzde, neredeyse her ülke, tahkim kurumu ile ilgili hukuki düzenlemeye sahiptir¹⁶.

---

¹⁰ YEĞENGİL, s. 90.

¹¹ YEĞENGİL, s. 7.

¹² ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 13.

¹³ BALCI, s. 42.

¹⁴ YEĞENGİL, s. 16-17.

¹⁵ YEĞENGİL, s. 17.

¹⁶ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 13 vd.

Ş 4. TAHKİM KURUMUNUN TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENİŞ BİÇİMİ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun iç tahkim ile ilgili hükümleri, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu¹⁷'nin dayanağı olan UNCITRAL Model Kanun¹⁸ esas alınarak hazırlanmıştır. Bu nedenle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun hükümlerinin hemen hemen aynıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümlerinin kabulü ile iç tahkim ve milletlerarası tahkim hükümleri arasındaki fark giderilmiştir¹⁹. İç tahkim ve milletlerarası tahkim hükümleri arasındaki farkın giderilmesi ve her iki Kanun için UNCITRAL Model Kanunu'un esas alınmış olması Türk Hukukunda tahkim kurumunun gelişmesi bakımından olumlu bir adım olduğu düşüncesindeyiz.

I. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU

Tahkim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁰'nda 407-444. maddeleri arasında düzenlenmiştir. HMK m. 407 hükmüne göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu, "4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır". Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun iç tahkimle ilgili getirdiği düzenlemeler şunlardır: Tahkimin uygulama alanı, tahkime elverişlilik, tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli şartları, hakemlerin seçimi ve reddi, tahkim yargılamasının usul ve esasları, hakemlerin karar vermesi, kararlara karşı iptal davası ve temyiz ile yargılamanın iadesi, tahkimde ihtiyati tedbir ve delil tespittir.

Türk Hukuku'nda hangi uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu HMK m. 408'de düzenlenmiştir. Kamu düzeniyle ilgili uyuşmazlıklar, bu madde uyarınca: "taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir" denilmektedir. Bu hükümden, tarafların sadece konusu üzerinde serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunduğu konularda tahkim yoluna başvurabilecekleri sonucu çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Türk Hukuku, tarafların iradeleri ile belirleyebilecekleri konuların dışında kalan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenemeyeceği ilkesini getirmiştir. Örneğin; tapu iptali davaları, boşanma

¹⁷ RG. T. 05.07.2001, Sa. 24453

¹⁸ "1966 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde, Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (United Nations Commission on International Trade Law-UNCITRAL) kurulmuştur. UNCITRAL, milletlerarası ticaret alanında yeknesaklığın sağlanması ve tüm üye ülkelere tavsiye edilmek üzere 1985 yılında UNCITRAL Model Kanunu'nu hazırlamıştır. Bazı ülkeler, UNCITRAL Model Kanunu'nu esas alarak millî ve milletlerarası tahkim kanunları ihdas etmişler, daha önce bu kanunlara sahip olanlar ise uyum değişiklikleri yapmışlardır", bkz. BOZKURT YÜKSEL, s. 135.

¹⁹ EKŞİ, s. 9.

²⁰ RG. T. 04.02.2011, Sa. 27836.

davaları, iflas davaları, ceza davaları, neseple ilgili davalar, çekişmesiz yargı işleri hakemlerde görülemez²¹.

II. 4686 SAYILI MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU

UNCITRAL Model Kanunu ve İsviçre Federal Devletler Özel Hukuku Kanunu'nun Milletlerarası Tahkim ile ilgili kısmından esinlenerek yapılan 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu²², 05.07.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir²³. Bu Kanunun yapıma nedenlerinden biri; milletlerarası ticari uyuşmazlıklardan doğan tahkimi, yerli uyuşmazlıklardan kaynaklanan tahkimden farklı hükümlere tabi tutmaktır. Diğeri ise, milletlerarası alanda Türkiye'yi bir tahkim merkezi haline getirmektir. Milletlerarası Tahkim Kanunu, yerli uyuşmazlıklardan farklı olarak nitelendirdiği milletlerarası uyuşmazlıklar hakkındaki özel bir kanun niteliğindedir²⁴.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulama alanı "amaç ve kapsam" başlıklı m. 1 ve m. 2'de düzenlenmiştir. MTK m. 1/2'ye göre, "bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem kurulunca seçildiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır". Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tahkim ile ilgili getirdiği düzenlemeler şunlardır: Milletlerarası tahkimin uygulama alanı, yabancılık unsuru, tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli şartları, mahkemede tahkim itirazı ve mahkemede yapılan tahkim sözleşmesi, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz, hakem ve hakem kurulunun seçimi, reddi, sorumluluğu, görevinin sona ermesi ve yetkisi, tahkim yargılamasının usul ve esasları, hakem kararlarına karşı kanun yolu, iptal davası ve hakem kararlarının icra edilebilir hale gelmesi ile tahkim giderleridir²⁵.

HMK m. 407'e göre, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tanımladığı yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Milletlerarası Tahkim Kanunu ise, yabancılık unsuru içeren ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklara uygulanır. Tahkim yerinin yabancı bir ülke olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda da taraflar veya hakemler, tahkim usulüne Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanmasını kararlaştırabilirler. Ancak, yabancılık unsuru taşımayan ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklarda, taraflar veya hakemler Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanmasını kararlaştırabilirler mi? Doktrinde bu konuda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda m.2'de

---

²¹ AKINCI, Milletlerarası, s. 285; KURU, s. 934.

²² RG. T. 12.12.2007, Sa. 26728.

²³ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 617.

²⁴ AKINCI, Milletlerarası, s. 56.

²⁵ AYDEMİR, s. 39.

yabancılık unsuru çok ayrıntılı düzenlendiğinden, bu Kanun'un yabancılık unsuru olmayan uyuşmazlıklara uygulanmasının mümkün olmadığı yönündedir²⁶. Diğer görüşe göre, yabancılık unsuru taşıyan ilişkilerde bu Kanun'un uygulanmasını öngördüğünü, ancak yabancılık unsuru taşımayan ilişkilerde de hakemler veya tarafların bu Kanun'un uygulanmasını kararlaştırabileceği şeklindedir²⁷.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanabilmesi için yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlık olması gerektiği Kanun lafzında açıkça belirtilmektedir. Acaba, taraflar Milletlerarası Tahkim Kanunu kapsamına giren bir uyuşmazlıkta, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun uygulamasını kararlaştırabilirler mi? Bir görüşe²⁸ göre, MTK m. 1 hükmü emredici olarak düzenlendiğinden, bu emredici düzenlemenin aksine hareket edilemez. Yani, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun kapsamına giren bir uyuşmazlığa Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanamaz²⁹. Bizimde katıldığımız diğer bir görüşe³⁰ göre, HMK m. 407 hükmü ile tahkime konu uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması gerektiği ifade edilmişse de yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkların taraflarca, HMK m. 407-444 arasındaki hükümlere tabi kılınması mümkündür. HMK m. 407'nin emredici nitelikte bir hüküm olarak değerlendirilmemesi ve aksinin taraflarca kararlaştırılabileceğinin kabul edilmesi gerekir. Zira, milletlerarası tahkimin hukuki niteliği, bu alanda irade serbestisinin mutlak anlamda sağlanmasını şart koşar. Tahkim, önemli ölçüde tarafların iradi düzenlemeleri ile oluşturulmuş gönüllü bir yargı yoludur. Bu nedenle, taraflar irade serbestisine dayanarak uygulanacak hukuku diledikleri gibi açık bir şekilde seçebilirler³¹.

§ 5. TAHKİMİN TÜRLERİ

I. İHTİYARİ TAHKİM- ZORUNLU TAHKİM

A. İHTİYARİ TAHKİM

Tahkim, kural olarak ihtiyaridir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda düzenlenen tahkim, ihtiyari tahkimdir.

---

²⁶ AKINCI, Tahkim Kanunu, s. 58.

²⁷ KALPSÜZ, Değerlendirme, s. 124.

²⁸ AKINCI, Milletlerarası, s. 59.

²⁹ AKINCI, Milletlerarası, s. 59-60.

³⁰ EKŞİ, s. 48.

³¹ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 124-125; "Prof. J. Robert, 1967 tarihinde yazdığı ünlü eserinde, bu hususu şöyle ifade etmiştir.: 'tahkimde, uygulanacak hukuku seçme konusunda taraflara tam bir serbesti tanımak gerekir. Kanaatimizce, irade serbestisinin kabul ve geçerliliğini, akit yahut taraflarla ilgisi olan bazı hukuk sistemlerinin müsaadesine tabi kılmak hatadır. Çünkü, tahkimin akdi karakteri hakimdir. Özellikle, milletlerarası tahkimin... sadece, kamu düzeni ile sınırlı irade serbestisi prensibi, bu müessesenin hâkim bir vasfı olarak kabul edilmek gerekir", ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 126.

Çalışmamızda incelenen tahkim türü, ihtiyari tahkimdir³². Taraflar aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için tahkim yoluna başvurmak zorunda değildirler. Taraflar, davalarını devlet mahkemelerinde de açabilirler. Diğer bir ifadeyle, taraflar devlet mahkemelerinde dava açmak yerine, uyuşmazlığı tayin edecekleri hakem veya hakemler tarafından çözülmesini de kararlaştırabilirler³³. İhtiyari tahkim, sözleşmeye dayanmaktadır. Bu tahkim türü, başlıca iki ayrı sözleşmeden oluşur. Bunlar; “tahkim sözleşmesi” ve “hakem sözleşmesi”dir³⁴.

B. ZORUNLU TAHKİM

Bazı hallerde, bir uyuşmazlığın çözümü için tahkim yoluna başvurmak zorunludur. Bu tür tahkime, zorunlu tahkim denir³⁵. Bu zorunluluk kanundan doğduğu için tahkim yoluna gidilmesinde tarafların hiçbir etkisi yoktur. İhtiyari tahkim, kural iken zorunlu tahkim istisnaidir. Tahkimin hangi hallerde zorunlu olduğu, özel kanun hükümleri ile düzenlenmiştir. Zorunlu tahkimde, taraflar devlet mahkemelerinde dava açamazlar. Taraflar, özel kanun hükümlerinde belirtilen hakemlere başvurmak zorundadırlar³⁶. Kamu kuruluşları arasındaki uyuşmazlıkların çözümü, spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlara karşı, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklardan belli meblağın altında bulunan uyuşmazlıklar ve toplu iş uyuşmazlıkların çözümü için zorunlu tahkime gidilmesi gereken hallerden bazılarıdır³⁷.

II. İÇ TAHKİM-DIŞ (MİLLETLERARASI) TAHKİM

A. İÇ TAHKİM

İç tahkim, ülkelerin milli kanunlarında kuralları belirlenen tahkimi ifade eder³⁸. Hukuk muhakemeleri Kanunu’nda iç tahkime (m. 407-444) ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu hükümlerin amacı, *milli tahkime ilişkin usul ve esasları* belirlemektir. Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında HMK m. 407-444 hükümleri uygulanır (HMK m. 407). Bu hüküm ile milli tahkim bakımından, *toprak ilkesi* kabul edilmiştir³⁹.

---

³² KURU, s. 928-929.

³³ KURU, s. 930.

³⁴ KURU, s. 931-932.

³⁵ YEĞENÇİL, s. 102; ULUKAPI, s. 516; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s. 763; BALCI, s. 107; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 9.

³⁶ KURU, s. 929.

³⁷ KURU, s. 929-930.

³⁸ BALCI, s. 107.

³⁹ KURU, s. 931.

B. DIŞ TAHKİM

Dış tahkim ile ifade edilmek istenen milletlerarası tahkimdir. Bazı ülkelerin hukukunda milletlerarası tahkim hükümlerine yer verilmiştir. Örneğin; 01.01.1989 tarihinde yürürlüğe giren İsviçre Milletlerarası Federal Özel Hukuk Kanunu'nun 12. Faslı (m. 176-194) milletlerarası tahkime ayrılmıştır⁴⁰.

Türk Hukukunda milletlerarası tahkimle ilgili hükümleri düzenlemek için 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu kabul edilmiştir. Dış tahkim ve iç tahkimin en önemli ortak noktaları, taraflar arasında çıkmış veya ileride çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü konusunda hüküm verme hususunu özel kişilere (hakemlere) bırakmalarıdır⁴¹.

III. AD-HOC TAHKİM-KURUMSAL TAHKİM AYIRIMI

A. AD-HOC TAHKİM

Ad-hoc tahkim, yalnızca belirli bir olay için tarafların kendi istekleri ile hakemleri, tahkim usulünü, tahkim yerini ve tahkime uygulanacak maddi hukuk kurallarını bizzat tayin ettikleri ve hakemleri bu şekilde yetkili kıldıkları ve hiçbir örgütün aracılığı söz konusu olmayan geçici olarak belirlenen ve oluşan bir tahkim türüdür⁴².

Ad-hoc tahkim, tarih boyunca süregelen en basit ve sade tahkim türüdür. Bu tahkim türünde, tahkimi organize eden herhangi bir kurum yoktur⁴³.

B. KURUMSAL TAHKİM

Kurumsal tahkim, tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü, tahkimi organize eden bir kurumun kurallarına ve denetimine bağlı kıldıkları bir tahkim türüdür. Bu tahkim türünde, tahkimi organize eden kurumun önceden hazırladığı birtakım kurallar vardır. Tarafların kararlaştırmadıkları hususlar, tahkim kurumunun bu kurallarına göre belirlenir. Kurumun görevi, tahkimin iyi işleyebilmesi ve taraflara kolaylık sağlanabilmesidir⁴⁴.

Milletlerarası Ticaret Odası (ICC veya MTO), Amerikan Tahkim Kurumu (AAA), Londra Tahkim Kurumu (LCIA), Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumu en önde gelen tahkim kurumlarıdır⁴⁵. Ülkemizde de, milli ve milletlerarası tahkim hizmeti sunmak üzere İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) kurulmuştur.

---

⁴⁰ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 9; DAYINLARLI, Kamu Düzeni, s. 269 vd.

⁴¹ BALCI, s. 107; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 9.

⁴² ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 96; BALCI, s. 109; AZİZOV, s. 15 vd.

⁴³ BALCI, s. 109; ÖZBAY/KORUCU, s. 21-22; KARADAŞ, s. 38.

⁴⁴ BALCI, s. 110.

⁴⁵ KARADAŞ, s. 38; Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞANLI, Ticari Akitler, s. 353 vd; ERDOĞAN, s. 31; ŞİT, s. 15 vd.

§ 6. TAHKİMİN BENZER KURUMLARDAN FARKI

I. ARABULUCU KAVRAMI

Arabuluculuk, uyuşmazlıkların tarafsız bir üçüncü kişi vasıtasıyla gönüllü olarak çözümlendiği bir yöntemdir. Bu yöntemde taraflar, bir arabulucu yardımı ile uyuşmazlığın çözümü için anlaşılır⁴⁶. Arabulucu veya uzlaştırıcı olarak adlandırılan bu çözüm yöntemi, uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında çözülmesi açısından tahkime benzer yönü bulursa da hukuki sonuçları bakımından tahkimden farklıdır. Uzlaştırıcı veya arabulucu arasında görevleri açısından bir fark yoktur⁴⁷.

Uzlaştırıcı, taraflarla görüştüktan sonra kendi görüşüne göre uyuşmazlığın çözümünü içeren bir sulh sözleşmesi hazırlar. Bu çözümü, uzlaştırıcı taraflara teklif eder. Uzlaştırıcının önerdiği bu çözüm kural olarak, hakem kararı gibi taraflar üzerinde bağlayıcı ve icra edilebilir bir karar niteliğinde değildir. Bu nedenle, uzlaştırıcının önerdiği bu çözüme taraflar uymaya zorlanamaz⁴⁸.

II. HAKEM-BİLİRKİŞİ KAVRAMI

Hakem, hakem-bilirkişiden farklı bir işleve sahiptir. Hakem, hâkim gibi kanun veya tarafların belirledikleri normlar çerçevesinde hüküm verir. Hakem-bilirkişi ise bir hukuki uyuşmazlığın çözümünde kendi uzmanlıklarını kullanarak belli bir olayı tespit ederler. Hakem- bilirkişiler yalnızca görevlendirildikleri alanda yetkilidirler. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümüne karar verme yetkisine hakem-bilirkişiler sahip değildir⁴⁹.

GELİŞME BİRİNCİ BÖLÜM

TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI, TARAFLARI, ÇEŞİTLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE SONA ERMESİ

§ 7. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

I. DOKTRİNEL TANIM

Tahkimin sözlük anlamı, bir dava için hakem tayin etmedir. Tahkimname ise mevcut bir ihtilafın halli için tarafların yaptıkları yazılı mukaveledir⁵⁰. Tahkim bir üst kavramdır ve kurumun adıdır. Tahkim kavramı altında çeşitli hukuki unsur

---

⁴⁶ ÖZBAY/KORUCU, s. 35.

⁴⁷ AKINCI, Milletlerarası, s. 34.

⁴⁸ AKINCI, Milletlerarası, s. 34-35.

⁴⁹ AKINCI, Milletlerarası, s. 37.

⁵⁰ DEVELLİOĞLU, s. 1189-1190.

ve ilişkiler bulunmaktadır. Bu kavram altında yer alan ilk sözleşme, taraflar arasında yapılan “tahkim sözleşmesi”dir. Bu sözleşme, tahkimin temelini oluşturur ve taraflar arasında tahkim sözleşmesi olmadan uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülmesi mümkün değildir⁵¹. Doktrinde tahkim sözleşmesi ile ilgili çeşitli tanımlara yer verilmiştir. Bir tanıma⁵² göre, “*tahkim müessesesine özel bir yargı niteliği kazandıran, onun istinat ettiği hukuki münasebettir. Bu, tarafların serbest iradeleri ile mevcut veya muhtemel ihtilaflarını devlet yargısı dışında hakem(ler) marifetiyle hallettirmek üzere yaptıkları ‘tahkim sözleşmesi’dir*”.

Diğer bir tanıma⁵³ göre, “*tahkim sözleşmesi ile taraflar, aralarındaki (medenî yargıya giren) bir (doğmuş ya da ileride doğacak) uyuşmazlığın çözülmesi için tahkim yoluna, yani hakeme başvurmayı (gitmeyi) kararlaştırırlar*”. Başka bir tanıma⁵⁴ göre, “*taraflar, aralarında akdi münasebeti düzenleyen sözleşmenin yorumundan veya uygulanmasından doğacak ihtilafların hakem veya hakemler yolu ile çözüme kavuşturulmasını isteyebilirler. İşte, taraflar üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri işlerde mevcut uyuşmazlığın veya ileride doğması muhtemel uyuşmazlıkların halli için yapılan bu yazılı mutabakata tahkim sözleşmesi denir*”. Doktrindeki tanımlarda temel olarak tahkim sözleşmesinin, tarafların anlaşarak aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde mahkeme yerine hakem veya hakemlere gitmeyi kararlaştırdıkları bir sözleşme olduğu sonucuna varılabilir.

II. KANUNİ TANIM

HMK m. 412/1 hükmünde tahkim sözleşmesinin tanımı yapılmıştır. Bu hükme göre, “*tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır*”.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndan önce tahkim sözleşmesi 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nda yapılmıştır. MTK m. 4/1 hükmüne göre, “*tahkim anlaşması, tarafların, sözleşmeden kaynaklınsın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır*”.

---

⁵¹ ŞANLI/EKŞİ, s. 78-79.

⁵² ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 19; Aynı yönde bkz., ŞANLI, Ticari Akitler, s. 297-298; ŞANLI/EKŞİ, s. 79.

⁵³ KURU, s. 932; Aynı yönde bkz. ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s. 765.

⁵⁴ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 14; Diğer tanımlar için bkz. YEĞENGİL, s. 94; AKINCI, Milletlerarası, s. 79; BALCI, s. 118; NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 22; ÇELİKEL/ERDEM, s. 734; TAŞKIN, s. 8.

Her iki kanuni tanım da birbirine benzerdir⁵⁵. Her iki tanım da, tahkime başvurmak için, taraflar arasındaki uyuşmazlığın sözleşmeden doğmasına gerek bulunmadığı vurgulanmıştır. Aynı zamanda, uyuşmazlığın öncesinde veya sonrasında, tamamı ya da bir kısmı için taraflar tahkim yoluna gidebilirler⁵⁶.

III. YARGISAL TANIM

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilen bir içtihadı Birleştirme Kararında⁵⁷ “bilindiği üzere gerçek veya tüzel kişilerin kamu düzenine ilişkin olmayan ve fakat doğmuş veya doğacak olan hukuki uyuşmazlıkların çözümünü, hakem veya hakemlere bıraktıkları sözleşmeye hakem veya tahkim sözleşmesi adı verilir” şeklinde yapılan tanım da, tahkim ve hakem sözleşmelerinin aynı sözleşme gibi değerlendirilmesi yanılıcı olmuştur⁵⁸.

IV. DEĞERLENDİRME

Doktrinde ve Kanun hükümlerinde tahkim sözleşmesinin, genel anlamda içermesi gereken unsurları ve tarifi yapılmıştır. Bu doğrultuda kanımızca, tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki kanunun yasaklamadığı konulara ilişkin hukuki ilişkilerden doğan veya doğacak uyuşmazlıkların sözleşmenin varlığı şart olmadan bir kısmı veya tamamının çözümü için uyuşmazlığın öncesinde veya sonrasında, tarafların anlaşarak mahkeme yolunu terk edip hakem veya hakem heyetine başvurmalarını içeren bir sözleşmedir.

§ 8. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

Tahkim sözleşmesi usul hukuku sözleşmesi olmakla birlikte, aynı zamanda borçlar hukuku anlamında bir sözleşmedir⁵⁹. Bu nedenle, bir sözleşme için gerekli genel şartları tahkim sözleşmesinin de taşıması gerekir⁶⁰. Tahkim sözleşmesinin taşıması gereken şartlar özel şartlar ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu hükümler değerlendirildiğinde, tahkim sözleşmesinin kurulabilmesi için taraflar arasında bir hukuki ilişkiye dayanan (doğmuş veya doğması muhtemel) belirli bir uyuşmazlık bulunmalı, bu

---

⁵⁵ EKŞİ, s. 95; KARADAŞ, s. 42-43; AYDEMİR, s. 56.

⁵⁶ “Taraflar arasındaki uyuşmazlık, haksız fiili veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir uyuşmazlık olsa dahi taraflar bir tahkim anlaşması yaparak, uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlenmesini kararlaştırabilirler”, “Taraflar, aralarındaki uyuşmazlıkların tümünün tahkim yolu ile çözümlenebileceğini kararlaştırabilecekleri gibi bu uyuşmazlıklardan sadece belirli bir bölümünün tahkim yoluyla çözümlenebileceğini de öngörebilirler. Uygulamada bazen tarafların, örneğin “fesihten kaynaklanan uyuşmazlıklar” hariç olmak üzere tahkim anlaşması yaptığı görülmektedir”, AKINCI, Milletlerarası, s. 80.

⁵⁷ Y. İBK, T. 28.01.1994, 4/1 (RG. T. 13.04.1994, Sa. 21904), karar için bkz. TAŞKIN, s. 8.

⁵⁸ TAŞKIN, s. 8.

⁵⁹ KURU, s. 932.

⁶⁰ YAVUZ, s. 148.

uyuşmazlık tahkime elverişli olmalı, bu uyuşmazlığın tahkime götürülmesi hususunda tarafların iradesi olmalı ve sözleşme yazılı şekilde yapılmalıdır⁶¹.

I. TARAFLAR ARASINDA (MEVCUT VE BELİRLİ) BİR HUKUKİ İLİŞKİYE DAYANAN (DOĞMUŞ VEYA DOĞMASI MUHTEMEL) BELİRLİ BİR UYUŞMAZLIĞIN OLMASI

A. TARAFLAR ARASINDA (MEVCUT VE BELİRLİ) BİR HUKUKİ İLİŞKİNİN VARLIĞI

HMK m. 412 hükmüne göre, “sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının...” tahkim sözleşmesine konu olabileceğini düzenlemiştir. Bu nedenle, geçerli bir tahkim sözleşmesinden söz edebilmek için, taraflar arasında mevcut bir hukuki ilişki var olmalıdır. Örneğin; “bundan sonra aramızda akdedeceğimiz tüm satım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkim yolu ile çözümlenecektir” şeklinde kararlaştırılan bir tahkim sözleşmesi geçerli olmaz. Çünkü, taraflar arasında henüz var olmayan bir hukuki ilişki için tahkim sözleşmesi yapılamaz⁶².

II. UYUŞMAZLIĞIN BELİRLİ OLMASI

Tahkim konusunu oluşturan uyuşmazlığın belirli olması gerekir. Doktrinde, uyuşmazlığın konusu belli değilse, tahkim sözleşmesinin geçerli olmayacağı kabul edilmektedir⁶³. Tarafların, hangi uyuşmazlık için tahkim sözleşmesi yaptıklarını belirlemeleri gerekir. Belli bir hukuki ilişkiden doğacak uyuşmazlıklar için tahkim yoluna başvurulacağı kararlaştırılmışsa uyuşmazlık yine belirli sayılır. Örneğin; “aramızdaki işbu satış (kira, taşıma vb.) sözleşmesi kapsamında, ileride doğması muhtemel tüm uyuşmazlıklar için tahkime gidilecektir” şeklindeki bir şart ile uyuşmazlık belirlenebilir olduğundan tahkim sözleşmesi geçerli sayılır. Ancak, “bundan sonra aramızda çıkacak bütün uyuşmazlıklar tahkim yoluyla çözümlenecektir” şeklindeki tahkim sözleşmesi geçerli değildir⁶⁴. Tahkim sözleşmesi ile taraflar, aralarında çıkacak bütün uyuşmazlıkların tahkim usulüne tabi olacağını kararlaştırmışlarsa, bu sözleşme sonuç doğurmaz⁶⁵. Çünkü, tahkimde belirlilik ilkesi esas alınmıştır. Bu nedenle, belirsiz bir tespit tahkimin yapısına aykırıdır⁶⁶. Taraflar, isterlerse mevcut uyuşmazlığın tamamını değil, sadece bir kısmını tahkime götürebilirler⁶⁷.

---

⁶¹ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 30 vd.; YAVUZ, s. 150 vd.; KARADAŞ, s. 64 vd.; AYDEMİR, s. 146.

⁶² AKINCI, Milletlerarası, s. 86.

⁶³ AKINCI, Milletlerarası, s. 111; BALCI, s. 117.

⁶⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s. 767; YAVUZ, s. 160.

⁶⁵ AKINCI, Milletlerarası, s. 86.

⁶⁶ YAVUZ, s. 160.

⁶⁷ AKINCI, Milletlerarası, s. 80.

II. UYUŞMAZLIĞIN TAHKİME ELVERİŞLİ OLMASI

Tahkim sözleşmesi, yalnızca iki tarafın iradeleriyle serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri konularda yapılır. HMK m. 408 hükmünde bu husus, “taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir” şeklinde ifade edilmiştir. Bu hüküm, emredici niteliktedir. Bu nedenle, bu konularda yapılan tahkim sözleşmesi geçersiz kabul edilir⁶⁸.

Özel hukuk bakımından tahkime elverişli olmayan hususlar, genel olarak, aile hukuku uyuşmazlıkları, iş hukuku uyuşmazlıkları, tüketici uyuşmazlıkları, kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar, iflas hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar, vakıf ve dernek kuruluşları hakkındaki uyuşmazlıklar, fikri haklara ilişkin uyuşmazlıklar olarak belirlenebilir⁶⁹. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, bir taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin ise tahkime elverişli değildir (HMK m. 1/4). Yargıtay, Hukuk Muhakemeleri Kanunu gibi taşınmazın aynına ilişkin davalarda tahkim yargılamasının yapılamayacağına karar vermektedir. Ancak, uyuşmazlık konusu taşınmaz üzerindeki kişisel haklara ilişkin ise tahkime gidilebilir. Örneğin; taşınmazın satımından kaynaklanan alacak hakkına ilişkin bir uyuşmazlığın çözümü için tahkime gidilebilir⁷⁰.

Alacak davaları ile menkul mal davaları hakkında tahkim yoluna gidilebilir⁷¹. Zira, bu tür uyuşmazlıklar, iki tarafın iradelerine tabi olan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklardır⁷². Tarafların aralarındaki uyuşmazlık, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklansa bile tahkim yoluna gidilebilir⁷³. Manevi tazminat davaları bakımından tahkime gidilebileceği doktrinde öngörülmektedir⁷⁴.

III. TARAFLARIN İRADESİ

Tahkim sözleşmesinin kurucu unsurlarından biri, uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenmesine yönelik tarafların irade açıklamalarıdır. Taraflar bu yöndeki iradelerini yazılı olarak yaptıkları sözleşmede açık ve kesin bir şekilde belirtmelidirler⁷⁵. Aksi takdirde, yetkili mahkemeler, uyuşmazlığın çözümünde görevlidir. Tarafların uyuşmazlığın çözümünde tahkim yolunu seçtiklerine dair iradeleri belli değilse, uyuşmazlık yetkili mahkemelerde görülür⁷⁶.

---

⁶⁸ YAVUZ, s. 155.

⁶⁹ HUYSAL, s. 15-16; AYDEMİR, s. 230.

⁷⁰ EKŞİ, s. 76; ÖZBAY/KORUCU, s. 8-9.

⁷¹ KURU, s. 934; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 35.

⁷² AYDEMİR, s. 238.

⁷³ AKINCI, Milletlerarası, s. 80.

⁷⁴ YEĞENGİL, s. 172; AKINCI, Milletlerarası, s. 77.

⁷⁵ YAVUZ, s. 150.

⁷⁶ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 36; Y. 15. HD, T. 04.11.1986, E. 1986/19, K. 1986/3650 sayılı kararında, “Yargıtay’ın kökleşmiş içtihatlarına göre kesin ve belirli olmayan hakem şartı geçersiz olup, uyuşmazlıklar mahkeme yoluyla halledilir” denilmiştir, karar için bkz.

Taraflar tahkim iradelerinde, tahkim mahkemesinin açıkça belirlenmesi veya belirlenebilir olması gereklidir. Örneğin; tarafların temel sözleşmeye ekleyecekleri “*tahkim, İstanbul*” şeklindeki bir ifade, tarafların tahkim iradesini yansıtmaktadır⁷⁷.

IV. YAZILI ŞEKİL ŞARTI

Tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılması gerekir. Bu şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Taraflar arasındaki asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır (HMK m. 412/3).

Bu hükümlerle, tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması zorunludur. Bu yazılı şekil ise adi yazılı şekildir. Tahkim sözleşmesinin, yazılı şekilde yapılması geçerlilik şartıdır. Yazılı olmayan tahkim sözleşmesi ise geçersizdir⁷⁸.

§ 9. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Tahkim sözleşmesi bir usul hukuku sözleşmesidir. Ancak, tahkim sözleşmesinin de diğer sözleşmeler gibi yapılması Türk Borçlar Kanunu hükümlerine tabidir⁷⁹. Bu nedenle, tahkim sözleşmesi en az iki kişinin yapabileceği bir sözleşmedir⁸⁰. Tahkim sözleşmesinin tarafı olmak için müstakil tahkim sözleşmesi veya tahkim şartını içeren temel sözleşmede taraf olmak

---

DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 36; “Yargıtay kararlarında, hakem yoluyla halledilemeyen uyuşmazlıkların mahkemece çözümleneceğine dair konulan kayıtların tahkim anlaşmasını hükümsüz kılacağı kabul edilmektedir”, AKINCI, Milletlerarası, s. 83.

⁷⁷ AKINCI, Milletlerarası, s. 83.

⁷⁸ YAVUZ, s. 152.

⁷⁹ KURU, s. 932; YAVUZ, s. 148; Y. 22. HD, T. 18.04.2016, E. 2016/6529, K. 2016/11095 sayılı kararı, “Tahkim sözleşmesi veya şartı; borçlar hukuku anlamında bir sözleşme olduğu için, sözleşmeler için genel şartların tahkim sözleşmesinde de bulunması ve aranması gerekir. Tahkim sözleşmesinin ahlaka aykırı olması halinde geçerliliğinden söz edilemez. Bu hal genellikle tahkim sözleşmesinde bir tarafın diğeri üzerinde ekonomik ve sosyal üstünlüğünü kullanarak tahkim sözleşmesinde eşitliği kendi lehine bozacak hususlar kabul ettirmesi veya taraflardan birine hakemlerin yaradan fazlasını veya tamamının seçme imkânının verilmesi hallerinde kendini gösterecektir. İşçinin işveren karşısında ekonomik açıdan zayıf olduğu iş sözleşmesinin kuruluşunda ve devamında işverene hukuken bağımlı olduğu tartışmasızdır. İşçi işveren otoritesi altında ve onun emir ve talimatları ile iş görür. Denetim altındadır. İrade serbestliği yoktur. Bu şekilde yapılan bir tahkim sözleşmesi Borçlar Kanunu gereğince batıl olacaktır”, <https://www.karartek.com.tr>, (E.T.: 05.11.2017).

⁸⁰ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 25; BALCI, s. 122; KARADAŞ, s. 47; AYDEMİR, s. 258

gerekir⁸¹. Tahkim sözleşmesi, yalnızca bu sözleşmenin taraflarını ve arasında geçerlidir. Bu sözleşme, tarafların külli ve cüz'i haleflerini de bağlar⁸². Örneğin; tahkim sözleşmesi, tarafların mirasçılarını ve uyuşmazlık konusu alacağı taraflardan birinden devralan kişiyi de bağlar⁸³. Taraflar ile üçüncü kişiler arasındaki uyuşmazlıklar tahkim sözleşmesinin kapsamına girmez⁸⁴.

Tahkim sözleşmesinin tarafı olabilmek için hak ehliyetine, yani gerçek veya tüzel kişiliğe sahip olmak gerekir⁸⁵. Aynı zamanda, tarafların fiil ehliyetine sahip olmaları da gerekir⁸⁶. Aksi halde sözleşme kesin hükümsüz veya batıl olur⁸⁷. Bir temsilci aracılığıyla da tahkim sözleşmesi yapılabilir. Tarafların, iradi veya kanuni temsilcisi veya vekilleri tarafından tahkim sözleşmesinin yapılabilmesi mümkündür⁸⁸. Ancak, tahkim sözleşmesi yapılabilmesi için temsilcinin veya vekilin bu sözleşmeyi yapabilmek için özel bir yetkisinin olması gerekir⁸⁹.

Ş 10. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN ÇEŞİTLERİ

HMK m. 412/2 hükmüne göre, “*tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki sözleşmenin bir şartı veya ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir*”. Yani, tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki asıl ilişkiyi doğuran sözleşmeye eklenecek bir hükümle veya ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir⁹⁰. Doktrinde, taraflar tahkim sözleşmesini asıl sözleşmelerine koydukları bir hükümle yapmaları durumunda “tahkim şartı”, bağımsız bir sözleşmeyle yapmaları durumunda ise “tahkim sözleşmesi” söz konusu olur⁹¹. Tahkim şartı ve tahkim sözleşmesini ayrı ayrı incelemekte fayda görmekteyiz.

I. TAHKİM ŞARTI

Tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki asıl sözleşmenin bir şartı şeklinde de yapılabilir (HMK m. 412/2). HMK m. 412/4 hükmüne göre,

---

⁸¹ AYDEMİR, s. 259.

⁸² KURU, s. 936; Aynı yönde bkz. AKINCI, Milletlerarası, s. 81.

⁸³ KURU, s. 936.

⁸⁴ GÖRGÜN, s. 684; ÖZBAY/KORUCU, s. 49.

⁸⁵ BALCI, s. 122; KARADAŞ, s. 47.

⁸⁶ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 26; BALCI, s. 122; KARADAŞ, s. 48, ÖZBAY/KORUCU, s. 227; AYDEMİR, s. 260.

⁸⁷ AYDEMİR, s. 355; İŞİK, s. 16-17.

⁸⁸ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 26-27; BALCI, s. 122; AYDEMİR, s. 264, Ayrıntılı bilgi için bkz. İŞİK, s. 8 vd.

⁸⁹ KURU, s. 933; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 26; AYDEMİR, s. 264.

⁹⁰ KARADAŞ, s. 57.

⁹¹ KURU, s. 933; BALCI, s. 116; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s. 766; NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 22-23; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 15; YAVUZ, s. 145; AKINCI, Milletlerarası, s. 82; AKINCI, Şart, s. 145; EKŞİ, s. 98-99; ÇELİKEL/ERDEM, s. 734; ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 322-323; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FIGANMEŞE, s. 629;

tahkim sözleşmesine karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim sözleşmesinin henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz. Yani, asıl sözleşme geçersiz olsa da tahkim şartı asıl sözleşmenin geçersizliğinden etkilenmeksizin geçerliliğini korur. Örneğin; taraflar arasındaki eser sözleşmesine, bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümleneceğine ilişkin bir madde ekleyebilirler. Bu tahkim şartı, asıl sözleşmeden bağımsızdır. Diğer bir anlatımla, asıl sözleşmenin geçersiz olması, o sözleşmedeki tahkim şartını da geçersiz yapmaz⁹². Tahkim şartı, uyuşmazlık henüz çıkmadan asıl sözleşmenin yapıldığı sırada sözleşmeye eklenmektedir⁹³.

II. TAHKİM SÖZLEŞMESİ

Tahkim sözleşmesi, ayrı bir sözleşme olarak da yapılabilir. Bu sözleşmenin, konusu sadece tahkimdir. Taraflar, bu sözleşme ile uyuşmazlığın çözümünde tahkim yoluna başvurulacağını kararlaştırabilecekleri gibi, tahkim yargılamasını kolaylaştırmak için yargılama ile ilgili daha birçok husus üzerinde anlaşabilirler. Örneğin; ayrı bir tahkim sözleşmesi ile taraflar, hakeme nasıl başvuracaklarını, hakemlerin nasıl tespit edileceğini, hakemlerin yargılamayı nerede ve nasıl yapacakları gibi birçok hususu tespit ederek üzerinde anlaşabilirler⁹⁴.

Tahkim sözleşmesi, ayrı bir sözleşme olarak yapıldığında asıl sözleşmeden tamamen ayrı bir sözleşmedir. Tahkim sözleşmesi, genelde uyuşmazlık doğduktan sonra yapılır. Bu nedenle, tahkim sözleşmesine uygulamada daha az rastlanır⁹⁵.

§ 11. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri incelemekte fayda görmekteyiz.

I. MADDİ HUKUK SÖZLEŞMESİ GÖRÜŞÜ

Maddi hukuk sözleşmesi görüşüne⁹⁶ göre, her tahkim ilişkisinin kaynağı bir sözleşmedir. Bu sözleşme, bağlayıcılık gücünü, herhangi bir devlet otoritesine dayanmaksızın yalnızca Borçlar Hukuku sözleşmeleri gibi “Pacta Sunt Servanda” ilkesinden alır. Bu nedenle, devletin tahkim üzerindeki etkisi sınırlı kalmaktadır⁹⁷.

Bu görüşe, tahkimin esas olarak sözleşmeye dayanması ve tarafların sözleşmenin kurulması için temsil yetkileri, ehliyet, sözleşmenin butlanı veya

---

⁹² KARADAŞ, s. 45.

⁹³ YEĞENGİL, s. 138; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 21.

⁹⁴ AYDEMİR, s. 89.

⁹⁵ AYDEMİR, s. 97.

⁹⁶ YEĞENGİL, s. 106 vd.

⁹⁷ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 45.

iptali gibi işlemleri Borçlar Hukuku sınırları içinde kalmasını gerektirir. Tahkim sözleşmesinin sonucu olan hakem kararının da sözleşme niteliğinde olması ve kararın icrasının mahkeme aracılığıyla gerçekleştirilmesi, tahkimin maddi hukuk sözleşmesi niteliğini ortaya koyar⁹⁸.

II. USUL HUKUKU SÖZLEŞMESİ GÖRÜŞÜ

Usul hukuku sözleşmesi görüşüne göre, tahkim sözleşmesi hukuki niteliği gereği bir usul sözleşmesidir. Sözleşme kavramı ve irade serbestisi yalnızca Medeni Hukuka özgü kavramlar değildir. Bu kavramlar, kamu hukukuna tabi sözleşmeler, milletlerarası sözleşmeler ve usul sözleşmeleri için de uygulanır. Bir hukuki işlem, niteliği itibarıyla doğurduğu hukuki sonuçla birlikte değerlendirilmesi şarttır. Bu nedenle, bir sözleşmenin usule ilişkin hükümleri ve ona ilişkin temel sonuçları, asıl etkilerini özel hukukta gösteriyorsa, bu sözleşme bir özel hukuk sözleşmesidir. Ancak, etkilerini usul hukukunda gösteriyorsa bu sözleşme, usul hukuku sözleşmesi olmalıdır⁹⁹.

Bu görüşe göre, tahkim, ülkede hâkim olan yargı düzeninin bir uzantısı yani devamı niteliğindedir. Hatta, hakem kararları da mahkeme kararlarına benzer. Bu kararların icrasında, tıpkı mahkeme kararlarının icrasında olduğu gibi karşılıklılık ve icra kabiliyeti şartları aranmaktadır¹⁰⁰.

III. KARMA SÖZLEŞME GÖRÜŞÜ

Karma sözleşme görüşüne göre; tahkim, hem maddi hukuk hem de usul hukuku unsurlarını içeren bir kurumdur. Bu görüşe göre, tahkim, taraflar arasındaki bir sözleşmeye dayanmaktadır. Ancak bu sözleşme, usul hukuku bakımından sonuçlar doğuran bir sözleşme olması nedeniyle bağlayıcılık gücünü tahkim yargılamasının yapıldığı yerin yargı düzeninden almaktadır¹⁰¹.

Tahkim sözleşmesi, ilk olarak tarafların aralarında doğmuş veya doğacak uyuşmazlığın hakemlerce çözüleceği konusunda anlaşmaları ile kurulur. Bunun sonucunda, tahkim sözleşmesinin maddi hukuk niteliği ortaya çıkar. İkinci olarak da, tahkim sözleşmesi sonucunda hakemlerin verdiği karar yargısal bir nitelik taşır. Bu özelliği nedeniyle de tahkim sözleşmesi, usul hukuku niteliğini taşır¹⁰².

Tahkim sözleşmesinin maddi ve usul hukuku niteliği olmak üzere her iki niteliği de bünyesinde taşıyan tek bir hukuki işlem olduğu kabul edilmektedir¹⁰³.

---

⁹⁸ YAVUZ, s. 142; TAŞKIN, s. 15-16; AYDEMİR, s. 70.

⁹⁹ YAVUZ, s. 142-143; TAŞKIN, s. 17; AYDEMİR, s. 69-70.

¹⁰⁰ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 43.

¹⁰¹ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 46.

¹⁰² KALPSÜZ, İnşaat Sözleşmeleri, s. 354; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 20.

¹⁰³ YEGENGİL, s. 113; ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 46; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 20; TAŞKIN, s. 20.

IV. BAĞIMSIZ GÖRÜŞ

Bağımsız görüş, tahkimin hukuki niteliğinin tespitinde, diğer görüşlerin aksine farklı esaslardan hareket etmektedir. Özellikle, milletlerarası tahkimde belli bir mahalli hukuk düzenine bağlanma doğru kabul edilmez. Tahkim, milletlerarası ticaretin oluşturduğu kurallara, milletlerarası anlaşmalara, teamüllere ve uygulamalara göre yapılmalıdır. Bu durumda, tahkim sözleşmesi bağımsız nitelik kazanır¹⁰⁴.

Milletlerarası tahkim, sadece “milletlerarası ticari kamu düzeni” ile sınırlandırılmaktadır¹⁰⁵.

V. GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğine yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Tahkimin asli olarak sözleşmeye dayanması, hakem kararının bunun sonucu olması ve maddi hukuk hükümlerinin uygulanması hukuki niteliği tek başına belirleyemez. Tahkim sözleşmesinin usuli etkileri ile hukuki sonucu da esas alınmalıdır. Tahkim sözleşmesinin karakteristik etkisi, usul hukuku alanında ortaya çıkar. Bizimde katıldığımız görüşe göre; tahkim sözleşmesi, bir usul hukuku sözleşmesidir ve kural olarak özel hukuk sözleşmesi niteliğini göstermektedir¹⁰⁶.

§ 12. TAHKİM SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Tahkim sözleşmesi veya şartı, tarafları bağlayıcı özelliği vardır. Bu nedenle, taraflardan her biri tahkim sözleşmesinden veya şartından istenen amaca ulaşabilmek için üzerine düşen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Örneğin; tahkim masraflarını karşılamalı, hakemlere verilecek ücret için onay vermeli, kendine payına düşen ücreti ödemeli veya depo etmelidir. Hakemlerin seçiminin taraflara ait olduğu bir tahkim sözleşmesinde, belirlenen süre içinde taraflar hakemini seçmelidir¹⁰⁷. Tahkim sözleşmesi, her iki tarafa da hakemlerini seçme borcu yüklemektedir¹⁰⁸. Tahkim sözleşmesinin veya tahkim şartının varlığı halinde tarafların uyuşmazlığın çözümü için hakem veya hakem heyetine başvurmaları beklenir¹⁰⁹. Tahkim sözleşmesi hakeme, kabul etmedikçe, uyuşmazlığı çözme yükümlülüğü yüklemeyiz, sadece ona çözme yetkisini verir¹¹⁰.

---

¹⁰⁴ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 20;

¹⁰⁵ ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, s. 49; Ayrıntılı bilgi için bkz. DAYINLARLI, Kamu Düzeni, s. 63 vd.

¹⁰⁶ TAŞKIN, s. 21-22.

¹⁰⁷ ÖZSUNAY, s. 584; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 39-40.

¹⁰⁸ ÇENBERCİ, s. 132.

¹⁰⁹ AYDEMİR, s. 323.

¹¹⁰ BELGESAY, s. 53.

§ 13. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Tahkim sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri ile kurulur. Bu nedenle tahkim sözleşmesi, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri ile sonlandırılabilir. Taraflar, güvendikleri ve inandıkları hakem veya hakemlerin ismini tahkim sözleşmesinde belirtmiş olabilirler. Bu durumda, isimleri belirtilen hakem ve hakemlerin ölümü veya hakemlik görevini kabul etmemeleri veya bu görevi ifade edemeyecek derecede rahatsızlanmaları nedeniyle hakemlik yapamamaları halinde, tahkim sözleşmesi sona erer¹¹¹.

İKİNCİ BÖLÜM

HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, TARAFLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞEKLİ İLE HAKEM TAYİN USULÜ, TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE SONA ERMESİ

§ 14. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

I. DOKTRİNSEL TANIM

Tahkim kavramı altında yer alan ikinci önemli sözleşme hakem sözleşmesidir. Bu sözleşme, taraflar ile hakem veya hakemler kurulu arasında yapılan sözleşmedir¹¹². Doktrinde hakem sözleşmesi ile ilgili çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bir tanıma¹¹³ göre, “*tarafların doğmuş veya doğacak hukuki ihtilaflarının çözümünü, kendi seçtikleri hakem diye adlandırılan özel kişilerin kararına bıraktıkları sözleşmeye, hakem sözleşmesi denilir*”. Diğer bir tanıma¹¹⁴ göre, “*hakem anlaşması, taraflar arasındaki ihtilafı hakem sıfatıyla karara bağlayacak olan üçüncü şahısla, ihtilafın tarafları arasında hakem atamayı ve hakemliği kabulü kapsayan karşılıklı iradelerin (icap ve kabul) birleşimden doğan bir tasarruftur*”. Başka bir tanıma¹¹⁵ göre, “*hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinin taraflarıyla hakem veya hakemler arasında yapılan, taraflar arasındaki hak, yükümlülük gibi maddi hukuka ve usule ilişkin hukuki ilişkilerin*

---

¹¹¹ SEBÜK, s. 69; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 37; “*Davacı, normal mahkemelerde bir dava açmak suretiyle, tahkim sözleşmesinden uzak kalmak iradesini açıklamış bulunmaktadır. Davalıda, ‘tahkim sözleşmesinden doğan def’i’yi ileri sürmemek suretiyle bu iradeyi onaylamıştır. Bu sebepten dolayıdır ki davanın mahkemece red edilmesi halinde dahi, artık davalının tahkim sözleşmesini diriltmesine imkân yoktur. Şayet, çekişmenin tekrar tahkim yoluyla çözümlenmesi istenirse, yapılacak şey yeni bir tahkim sözleşmesinin düzenlenmesidir*”, bkz. ÖZSUNAY, s. 584, dn. 34.

¹¹² ŞANLI, Milletlerarası Tahkim, ŞANLI, Ticari Akitler, s. 297; ŞANLI/EKŞİ, s. 78-79; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40; KURU, s. 938; NOMER, s. 517; TAŞKIN, s. 8; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ, s. 764; ULUKAPI, s. 535; GÖRGÜN, s. 689; EKŞİ, s. 155; ÖZBAY/KORUCU, s. 51.

¹¹³ TEKİNALP, s. 15.

¹¹⁴ YEĞENGİL, s. 218.

¹¹⁵ TAŞKIN, s. 8-9.

usul hukuku ve özel hukuk hükümlerinin esas alınarak düzenlendiği, hakem yargılamasının esas ve usullerinin belirlendiği bir sözleşmedir”.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda hakemlik sözleşmesi düzenlenmemiştir. Bunun nedeni, hakemlik sözleşmesinin Borçlar Hukukuna tabi bir sözleşme olmasıdır¹¹⁶. Hakemlik sözleşmesi yalnızca Borçlar Hukuku alanında değil Usul Hukuku alanında da sonuçlar doğurur¹¹⁷.

II. YARGISAL TANIM

Yargıtay’ın bir İçtihadı Birleştirme Kararı¹¹⁸’nda, “*taflarla hakem arasındaki ilişki özel hukuk alanına giren hizmetle ilgili bir akit*” ifadeleriyle hakem sözleşmesine değinmiştir. Yargıtay’ın ileri tarihli bir kararında¹¹⁹ ise “*bilindiği üzere uyumsuzluğun tafları ile hakemler arasında oluşan hukuki ilişkide galip unsur vekalet ilişkisidir*” ifadeleriyle hakem sözleşmesinin niteliğini belirlemiştir. Yargıtay’ın son tarihli kararında¹²⁰ ise “*özel borç ilişkileri içinde taraf iradelerine dayanan tahkim sözleşmesinin herhangi bir akit tipine tabi olduğu yasalarımızda belirtilmemiş olduğundan, Borçlar Kanunu’nun 386/2 maddesi gereğince, kural olarak uyumsuzluğun tafları ile hakemler arasında bir vekalet akdi oluştuğunun kabulü gerekir*” ifadeleriyle hakem sözleşmesinin vekalet sözleşmesi ile ilgili görüşünü sürdürmüştür.

§ 15. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAF LARI

Hakem sözleşmesi, taflarla hakem veya hakemler arasında kurulan bir sözleşmedir¹²¹. Hakem kavramı, doktrinde çeşitli ifadelerle tanımlanmıştır. Bir tanıma¹²² göre hakem, “*taflar arasındaki anlaşmazlıklar hakkında karar vermeye yetkili kılınan kişilerdir*”. Diğer bir tanıma¹²³ göre, “*hakem sözleşmesi ile, iki taraf arasındaki bir uyumsuzluğu çözmek görevini üstlenen kişiye (veya kişilere) hakem denir*”. Daha geniş anlamda hakem, “*kanunun men etmediği konularda taflar arasında doğmuş veya doğacak anlaşmazlıkların bir sözleşme uyarınca devlet yargısına başvurulmasından giderilmesinde taflarca veya tafların veya kanunun yetki tanıdığı şahıs veya mercilerce tayin edilerek görevlendirilen kişi veya kişiler*” olarak tanımlanmıştır¹²⁴.

Hakem sözleşmesinin iki aşamalı olduğu söylenebilir. Birinci aşamada,

---

¹¹⁶ KURU, s. 938; NOMER, s. 506; ÖZBAY/KORUCU, s. 52;

¹¹⁷ NOMER, s. 506; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40; ÖZBAY/KORUCU, s. 52.

¹¹⁸ Y. İBK, T. 13.05.1964, E. 64/1, K. 64/3, Karar için bkz. ÇENBERCİ, s. 123.

¹¹⁹ Y. 15. HD, T. 15.06.1989, E. 1989/1023, K. 1989/2841, Karar için bkz. DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40-41.

¹²⁰ Y. 15. HD, T. 06.01.2003, E. 2003/2780, K. 2003/3307, Karar için bkz. BİÇKİN, s. 381, dn. 7.

¹²¹ TAŞKIN, s. 44.

¹²² YEĞENGİL, s. 90.

¹²³ KURU, s. 939.

¹²⁴ KARADAŞ, s. 99

tafıflar hakemin seğıildiğine dair sızleşme yapar, ikinci aşamada ise hakemin hakemliği kabul ettiğine dair tafıflarla sızleşme akdetmesi sız konusudur¹²⁵. Hiç kimse hakemliği kabul etmek zorunda değildir. Bu nedenle, tafıflarca bir kişinin hakem olarak seğıilmesi, yalnızca hakem sızleşmesini hazırlayıcı bir öneridir. Bu öneriyi hakemin kabul etmesiyle hakem sızleşmesi meydana gelir¹²⁶.

Hakemler, tafıfların, tafıfların vekili veya tafıfların kanuni temsilcisi dışında üçüncü bir kişi olmalıdır¹²⁷. Tafıflar, hakem veya hakemlerin seğıim usulünü kararlaştırmakta serbesttir (HMK m. 416). Tafıflar, hakemin sayısını belirlemekte serbesttir. Ancak, bu sayı tek olmalıdır (HMK m. 415). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hakem olabilmek için herhangi bir yaş sınırlaması getirilmemiştir. Bu nedenle, ergin ve ayırt etme gücüne sahip olan herkes hakem olabilir¹²⁸. HMK m. 416/1 hükmüne göre yalnızca gerçek kişiler hakem olarak seğıilebilir.

ř 16. HAKEM SızLEşMESİNİN HUKUKİ NİTELİğİ

Hakem sızleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili doktrinde çeşitli görüşler vardır. Bu görüşleri incelemekte fayda görmekteyiz.

I. HİZMET SızLEşMESİ GÖRÜşÜ

Hizmet sızleşmesi görüşünü savunanlara göre, hakem sızleşmesinin konusunu her türlü hizmet edimi oluşturmaktadır. Bu görüşe göre, hakem sızleşmesi bir hizmet sızleşmesidir. Hizmet sızleşmesinde, işveren, işçiye talimat verme hakkı vardır. Ancak, hakem sızleşmesinde tafıflar, hakeme talimat verememektedir. Hakem, yargısal bir faaliyet yürüttüğünden bağımsız olmalıdır. Hakem, tafıfların talimatlarından soyut bir şekilde karar vermelidir. Bu özellikleriyle hakem sızleşmesinin, bir hizmet sızleşmesi olduğu söylenemez¹²⁹.

II. ESER SızLEşMESİ GÖRÜşÜ

Doktrinde azınlığın savunduğu bu görüşe göre, hakem sızleşmesi bir eser sızleşmesidir. Eser sızleşmesi, bir tarafın bir ücret karşılığında diğer tarafa bir eser meydana getirmeyi üstlendiği borç doğuran bir sızleřmedir¹³⁰. İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında, zihinsel çalışmanın sonucunun da eser sızleşmesinin konusu olabileceği görüşünü benimsemiştir. Hakem kararının ise zihni eser sayılıp sayılamayacağı meselesi ortaya çıkar. Oysa, hakem kararının

---

¹²⁵ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 41; BALCI, s. 146; TAşKIN, s. 39.

¹²⁶ KURU, s. 938.

¹²⁷ KURU, s. 939.

¹²⁸ EKşİ, s. 158.

¹²⁹ TAşKIN, s. 26 vd.

¹³⁰ TANDOğAN, s. 1 vd.

hatasız veya hatalı, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmesi taraflar için mümkün değildir. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin eser sözleşmesi özelliği göstermesi bahse konu olamaz¹³¹.

III. KENDİNE ÖZGÜ OLAN SÖZLEŞME GÖRÜŞÜ

Doktrinde, hakem sözleşmesi kendine özgü bir sözleşme olarak da değerlendirilmektedir¹³². Bu görüşe göre hakem sözleşmesinin, eser sözleşmesi olduğu görüşü ağırlıklı görüş olmak üzere hizmet sözleşmesi olduğu görüşü de benimsenmektedir. Hakemin, taraflara karşı hesap verme ve bilgi verme yükümlülüğü ile onların talimatlarına uyma konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Bu görüş, hukuki niteliğin belirlenmesinde hakem sözleşmesinin etkilerini esas almaktadır¹³³. Ancak, hakem sözleşmesinin “kendine özgü olan sözleşme” olarak değerlendirilmesi bazı sonuçlar doğurmaktadır. Kendine özgü yapısı olan sözleşmelere ilişkin Türk Borçlar Kanunu’nun özel hükümlerinde düzenlenmiş kanuni sözleşme tiplerinin içerdiği herhangi bir esaslı unsur var olmadığından, bu hükümlerin uygulanmasından söz edilemez¹³⁴. Böylece, hakem sözleşmesine vekalet sözleşmesinin uygun düşen hükümlerinin uygulanamaması sonucu ortaya çıkar. Bu nedenle, bu görüşü benimsememekteyiz.

IV. VEKÂLET SÖZLEŞMESİ GÖRÜŞÜ

Doktrinde hâkim görüş, bu sözleşmenin vekâlet sözleşmesi olduğu yönündedir¹³⁵. Yargıtay kararlarına göre de taraflarla hakem arasındaki ilişki akdi nitelikte bir vekâlet ilişkisidir¹³⁶. TBK m. 502 hükmüne göre, “*vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir*”. Vekil, vekâlet görevini özenle yerine getirmeli ve dürüstlük kurallarına uygun hareket etmelidir. Vekâlet sözleşmesi kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmedir. Bu sözleşmede vekilin borçlandığı iş görme edimi, asli bir edimdir. Vekâlet veren, kural olarak asli edim niteliğinde bir ücret değil, tali bir edim üstlenmektedir. Eğer vekil ücret alıyorsa, vekâlet

---

¹³¹ TAŞKIN, s. 29 vd.

¹³² EREN, Borçlar Özel, s. 882; EREN, İsimli Sözleşmeler, s. 99-100; EREN, Borçlar Genel, s. 209.

¹³³ TAŞKIN, s. 34.

¹³⁴ EREN, Borçlar Özel, s. 882.

¹³⁵ BELGESAY, s. 53; ÇENBERCİ, s. 122-123; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40.

¹³⁶ Y. 15. HD, T. 15.06.1989, E. 1989/1023, K. 1989/2841, “*Bilindiği üzere uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasında oluşan hukuki ilişkide galip unsur vekalet ilişkisidir. Yasada bu konuda bir açıklık mevcut olmamakla beraber bu gibi sözleşmelerdeki usul hükümleri yanında Borçlar Kanunu’na giren hükümler de yer almaktadır. Ne var ki, özel borç ilişkileri içinde taraf iradelerine dayanan tahkim sözleşmesinin herhangi bir akit tipine tabi olduğu belirtilmemiş olduğundan, kural olarak uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasında bir vekalet akdi oluştuğunun kabulü gerekir (BK. m. 386/2)*”, Karar için bkz. DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40-41.

sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme özelliğini kazanır. Vekâlet sözleşmesi, kural olarak ivazsız bir sözleşmedir. Günümüzde, vekilin gördüğü işle vekalet verenin ödediği ücret tam bir değişim (synallagma) ilişkisi içinde bulunmaktadır. Bu nedenle, ivazlı vekâlet sözleşmesi neredeyse kural haline gelmiştir¹³⁷. Vekâlet sözleşmesi, tarafların sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirmesiyle, işin görülmesi veya belirlenen sürenin dolmasıyla sona erebilir. Vekâlet verenin vekâleti geri alması veya vekilin feshi ile de bu sözleşme sona erebilir¹³⁸.

Hakem sözleşmesinin, vekâlet sözleşmesi olduğunu kabul eden görüşe göre, hakem sözleşmesinin konusu, taraflar arasındaki uyuşmazlığın karara bağlanmasında hakeme yetki verilmesini içerir. Hakemlerde, taraflardan aldıkları yetkiye dayanarak uyuşmazlığı hallederler. Hakemlerin uyuşmazlığın halledilmesi hususundaki yetkileri sınırsız olduğundan verdikleri karar vekâlet yolu ile yapılmış bir anlaşma niteliğindedir¹³⁹.

V. GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hizmet sözleşmesinin asli unsurları olan işverenin işçiye emir ve talimat vermesinin, işçinin yaptığı iş karşılığında ekonomik bir amacının olması gibi unsurların hakem sözleşmesinde olması söz konusu değildir. Eser sözleşmesindeki gibi hakemin eksiksiz ve ayıpsız bir eser ortaya çıkarması da bahse konu değildir. Çünkü, hakem kararı eksiksiz ve ayıpsız gibi nitelenmesi ve tarafların bunu tespit etmesi mümkün değildir. Vekalet sözleşmesi ile hakem sözleşmesi çok benzer görünmektedir. Ancak, hakem, vekil gibi vekalet verenden aldığı talimata göre hareket etmez. Dahası, hakemin uyuşmazlığı çözmek üzere verdiği karara taraflar uymak zorundadır. Hakem sözleşmesini, belirli bir sözleşme tipi ile bağdaştırmak mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, hakem sözleşmesinin hukuki niteliğinin, isimsiz bir sözleşme olduğu ve bu sözleşme türlerinden de bir karma sözleşme olduğu düşüncesindeyiz. En kabaca tarif ile hakem sözleşmesinde; hakem, bir iş görme borcunu üstlenmekte, taraf ise bu iş görme karşılığında ücret edimini üstlenmektedir. Hakem sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş iş görme borcu doğuran sözleşmelerden vekalet sözleşmesine benzerlik göstermektedir. Bu nedenle, hakem sözleşmesine ilişkin tarafların hak ve sorumluluklarının belirlenmesinde niteliğine uygun düştüğü takdirde vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanabileceğini ifade etmeliyiz.

Vekalet sözleşmesinde önemli olan husus, başkasına ait bir işin veya hizmetim görülmesidir. İş görme fiili, hukuki işlemlere ilişkin olabileceği

---

¹³⁷ EREN, Borçlar Özel, s. 706-707.

¹³⁸ EREN, Borçlar Özel, s. 743-744.

¹³⁹ Görüşle ilgili eleştiriler için bkz. YEĞENİL, s. 220.

gibi maddi fiillere de ilişkin olabilir. Maddi fiillere ilişkin vekalette vekil, “müvekkili adına veya hesabına hukuki işlemler veya hukuki işlem benzeri işlem yapmadığından, onun adına hak kazanması veya borç yüklenmesi söz konusu değildir”. Maddi fiillere ilişkin vekaletin konusuna, hukuka veya ahlaka aykırı olmayan her türlü faaliyet girmektedir. Örneğin; avukat, noter, eksper veya hakem sözleşmeleri maddi fiillerin yapılmasına ilişkin vekalet sözleşmesi kapsamına girmektedirler. Maddi fiillere ilişkin vekalette, vekaletle ilişkin bazı hükümlerin uygulanması imkân dahilinde değildir. Vekilin, müvekkili adına aldığı şeyleri ona devir yükümlülüğü ve müvekkilin vekili borçtan kurtarma mükellefiyetinin yalnızca hukuki işlemlere ilişkin vekalette uygulanma imkânı vardır¹⁴⁰.

Ş 17. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ İLE HAKEM TAYİN USULÜ

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN ŞEKLİ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda hakem sözleşmesinin şekli ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sözleşmenin şekle tabi olmadığı kabul edilmektedir. Hakem sözleşmesi sözlü olarak da yapılabilir. Hakem sözleşmesi; taraflar, hakemin tayinini istediği için tarafların hakeme karşı icabı ve hakeminde bu icabı kabul etmesiyle kurulur. Taraflar, tahkim sözleşmesi veya hakem sözleşmesi ile hakemi veya hakemleri aralarında kararlaştırabilirler¹⁴¹. İcap, hakem sözleşmesinin asli unsurlarını içerecek şekilde kesin ve belirli olmalıdır¹⁴².

Hakemin, icabı kabulü şekil şartına tabi değildir. Hakem veya hakemler ise bu icabı kabul edip etmemekte serbesttirler¹⁴³. Bu icabın kabul edilmesiyle ile hakem ve taraflar arasında hakem sözleşmesi kurulur. Hakem ile yalnızca kendini seçen taraf değil, diğer taraf için de bu hakem sözleşmesi geçerlidir¹⁴⁴.

Hakem sözleşmesi, taraflarla hakem veya hakemler arasında kurulan bir sözleşmedir. Hakem mahkemesinde, üç hakemde bulunabilir. Öncelikle, icapta bulunan birinci tarafla icabı kabul eden hakem arasında bir sözleşme ilişkisi kurulur. İcapta bulunan ikinci tarafla, başka bir hakem arasında da sözleşme ilişkisi kurulur. Tarafların tayin ettiği her bir hakemle diğer taraf arasında da sözleşme ilişkisi kurulur. Hakem mahkemesine başkanlık edecek üçüncü hakem ise, tayin edilen her iki hakem tarafından belirlenir. Üçüncü hakemle

---

¹⁴⁰ BAŞPINAR, Veysel: Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara 2004, s. 73-74.

¹⁴¹ YEĞENGİL, s. 221.

¹⁴² TAŞKIN, s. 46.

¹⁴³ YEĞENGİL, s. 221 vd.

¹⁴⁴ DAYINLARLI, s. 41.

de taraflar arasında bir hakem sözleşmesi ilişkisi kurulur¹⁴⁵. Aslında, bir tarafın belirlediği hakemle her bir taraf arasında bir sözleşme ilişkisi kurulur. Sonuç olarak, üç köşeli bir sözleşme ilişkisinin var olduğu ifade edilebilir.

II. HAKEM TAYİN USULÜ

Hakem ve hakem kurulu, tahkim yolunun en önemli unsurlarından birisidir. Tahkim sözleşmesinin tarafları, hakem veya hakemlerin tayin usulünü serbestçe kararlaştırabilirler (HMK m. 416/1)¹⁴⁶. Taraflar, hakemin sayısını da belirleyebilirler. Ancak, hakem sayısı tek olmalıdır. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa üç hakem seçilir (HMK m. 415). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hakem sayısının tek olmasına ilişkin hüküm, emredici niteliktedir¹⁴⁷.

A. HAKEMLERİN TAHKİM SÖZLEŞMESİNDE VEYA TAHKİM ŞARTINDA GÖSTERİLMİŞ OLMASI

Taraflar, uyuşmazlık doğmadan aralarındaki asıl sözleşmeye ekleyecekleri tahkim şartı ile ileride meydana gelebilecek uyuşmazlığın çözümünü ismen belirli hakemlere bırakabilirler. Ancak, taraflar, ismen belirledikleri hakemlerin bu hususta onayını almalıdırlar. Uyuşmazlık doğduğunda tahkim yargılaması bu hakemler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Tarafların ismen belirlediği hakemler tarafından uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması zorunludur. Hakem veya hakemler görevi kabul etmezse, istifa ederse veya ölürse tahkim sözleşmesi hükümsüz kalır. Bu durumda, uyuşmazlığın çözümü için mahkemede dava açılır¹⁴⁸.

B. HAKEMLERİN TARAFLARCA SEÇİMİ

Tahkim sözleşmesinde, hakemlerin taraflarca tayin edileceği kararlaştırılmış olabilir. Taraflar, tahkim sözleşmesine uyuşmazlık doğduğu zaman tek hakemin ortak anlaşma ile seçileceği hükmünü de ekleyebilirler. Uyuşmazlık doğduğu an tarafların ortak anlaşması ile tayin ettikleri hakem, tahkim yargılamasını yapar. Tek hakemin seçiminde anlaşmazlık çıktığı takdirde hakem, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından tayin edilir (HMK m. 416/1-b)¹⁴⁹.

Üç hakem seçilecek ise taraflardan her biri bir hakem seçer; seçilen iki hakem üçüncü hakemi tayin eder (HMK m. 416/1-c). Taraflardan birinin hakemini tayin ederek diğer tarafa bildirim yapmasından itibaren bir ay içinde diğer taraf hakemini belirlemezse veya seçilen iki hakem bir ay içinde üçüncü hakemi belirlemezse, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından hakem tayin edilir¹⁵⁰.

---

¹⁴⁵ TAŞKIN, s. 44-45.

¹⁴⁶ ÖZBAY/KORUCU, s. 58.

¹⁴⁷ EKŞİ, s. 156.

¹⁴⁸ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 42.

¹⁴⁹ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 43; KARADAŞ, s. 118-119.

¹⁵⁰ EKŞİ, s. 157.

Hakem sözleşmesinin kurulmasında, hakemi tayin eden tarafın icabını hakemin kabul etmesiyle beraber hakemini henüz tayin etmeyen diğer tarafın dahi hakem sözleşmesinin tarafı olarak sözleşmenin kuruluşuna dahil olduğu kabul edilmektedir. Alman hukukunda bu konu detaylı bir şekilde incelenmiştir. Son görüşe göre, tahkim sözleşmesinin kurulması aracılığıyla hakemin tayin edilmiş olduğu hallerde, tayin eden tarafa zımni olarak geri alınmayan bir temsil yetkisi verildiği, bu nedenle diğer taraf ile tayin edilmiş hakem arasında da hakem sözleşmesinin yapılmış olduğu belirtilmektedir¹⁵¹.

Alman Hukukunda, hakem sözleşmesinin taraflarının belirlenmesinin dayanağı “temsil görüşü”dür. Bu görüşün kaynağı ise 1904 yılında İmparatorluk Mahkemesi tarafından verilen bir karardır. Bu karara göre, “*hakem, hakem sözleşmesindeki kabul beyanı ile birlikte hakem sözleşmesinin tarafı durumuna gelir. Hakem sözleşmesinde taraflardan biri veya mahkeme tarafından tayin edilen hakem, tayin eden tarafın temsilcisi olarak davada karar veremez. Hakem adayına hakemlik konusunda yapılan teklif aynı zaman da diğer taraf adına ve onu temsilen de yapılmaktadır. Böylece teklifin hakem tarafından kabul edilmesiyle birlikte, hakemle her iki taraf arasında bir sözleşme meydana gelir*”¹⁵².

C. HAKEMLERİN ÜÇÜNCÜ KİŞİ VEYA KURUM TARAFINDAN SEÇİMİ

Taraflar, uygun hakemi bulmakta zorlanabilirler. Bu nedenle, uyuşmazlıkların çözümünde üçüncü bir kişi veya kurumu görevlendirebilirler¹⁵³. Üçüncü kişi, gerçek kişi ve tüzel kişi olabileceği gibi mahkemede olabilir. Taraflarca, hakemi tayin edecek üçüncü kişinin veya kurumun ismi açıkça belirtilmelidir¹⁵⁴.

İsviçre hukukuna göre; kendisine tayin yetkisi verilen üçüncü kişi, hakem sözleşmesi yapılacak hakemle sözleşme ilişkisine girilmesi bakımından her iki tarafında doğrudan temsilcisidir. Hakemin, üçüncü kişinin icabını kabul etmesiyle hakem sözleşmesi kurulur¹⁵⁵.

HMK m. 416/1-b hükmüne göre, tek hakem seçilmesi durumunda taraflar, hakem seçiminde anlaşamazlarsa hakem, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından seçilir. Taraflardan birinin hakemini tayin ederek diğer tarafa bildirim yapmasından itibaren bir ay içinde diğer taraf hakemini belirlemezse veya seçilen iki hakem bir ay içinde üçüncü hakemi belirlemezse, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından hakem tayin edilir (HMK m. 416/1-c). HMK m. 416/2 hükmüne göre; hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmış olmalarına rağmen; taraflardan biri sözleşmeye uymazsa, kararlaştırılmış olan usule göre tarafların veya taraflarca seçilen hakemlerin hakem seçimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği hâlde, taraflar ya

---

¹⁵¹ TAŞKIN, s. 99.

¹⁵² TAŞKIN, s. 99-100.

¹⁵³ KARADAŞ, s. 125; BALCI, s. 132; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40; ÖZBAY/KORUCU, s. 64.

¹⁵⁴ YEĞENGİL, s. 241; ÖZBAY/KORUCU, s. 64.

¹⁵⁵ TAŞKIN, s. 134.

da hakemler bu konuda anlaşamazlarsa veya hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluş, hakemi ya da hakem kurulunu seçmezse, hakem veya hakem kurulunun seçimi, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından yapılır.

§ 18. HAKEM SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. HAKEMİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. YARGILAMA PROSEDÜRÜNÜN HAKEM YARGILAMA USULÜNE UYGUN OLARAK YÜRÜTÜLMESİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Hakem sözleşmesinin vekâlet sözleşmesi ile birçok benzer yönü vardır. Bu nedenle, taraf ile hakem arasındaki hukuki ilişkiye uygun düştüğü ölçüde vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanır. TBK m. 504'e göre, vekil, vekaleti kabul etmesiyle kendisine verilen işlemleri veya hizmeti, sözleşmeye uygun olarak yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hakemler için bazı sonuçlar doğurmaktadır. Bunlar; hakemlerin yargılama prosedürüne uygun olarak icra etmesi, kendisine sunulan uyuşmazlığı çözmesi ile maddi ve usul hukukuna göre karar vermesidir. Bu yükümlülük, bir uyuşmazlığın, hukuk devletinin esasları çerçevesinde belli bir usulle çözümlenmesi için gerekli her şeyi kapsamaktadır¹⁵⁶.

Tarafların tahkim sözleşmesi veya tahkim şartında yargılama usulünün esas ve ilkelerini belirlemeleri durumunda, hakemler belirlenen esas ve ilkeler doğrultusunda yargılamayı gerçekleştirmekle yükümlüdür. Tahkim sözleşmesi veya tahkim şartında belirlenen yükümlülükler, hakemlerin hakem sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin belirlenmesinde esas alınmalıdır¹⁵⁷. Zira, Yargıtay'ın bir kararına göre, hakem sözleşmesinde taraflar "maddi hukuk" şartı üzerinde anlaşmışlardır, hakemlerin bu iradeye aykırı şekilde karar vermeleri mümkün değildir. Çünkü, taraflar, hakemlerin karar verme yetkisini isteyerek sınırlamışlardır. Hakemler, maddi hukuk kurallarının dışına çıktıkları zaman ise yetkilerini aşmış olurlar¹⁵⁸.

B. HAKEMİN SADAKAT VE ÖZEN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

TBK m. 506/2 hükmüne göre, "vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözетerek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür". Vekil, kendisine verilen işi sadakatle ifa ile yükümlüdür. Sadakat yükümlülüğü, vekilin üstlendiği işi belli usuller içinde ve vekalet verenin menfaatine uygun şekilde gerçekleştirmesidir. Hakem de üstlendiği işi sadakatle yerine getirmelidir. Hakem, taraflarla arasındaki güven ilişkisini zedeleyecek her türlü davranıştan kaçınmalıdır. Hakemin sadakat yükümlülüğü çerçevesinde,

---

¹⁵⁶ TAŞKIN, s. 153-154.

¹⁵⁷ TAŞKIN, s. 160.

¹⁵⁸ Y. 15. HD, T. 15.06.1989, E. 1023, K. 2841; Karar için bkz. BAŞPINAR, s. 217.

sır saklama yükümlülüğü, bilgi verme yükümlülüğü ve teslim yükümlülüğü de bulunmaktadır¹⁵⁹.

Hakeminde vekil gibi özen yükümlülüğü bulunduğundan orta düzeydeki bir hakemin göstereceği özeni göstermelidir. Hakem karar verme sırasında, bilgili, dürüst ve vicdanı kanı ile hareket ederek yargılamayı yürütmelidir¹⁶⁰.

C. HAKEMİN BİLGİ VERME VE TESLİM YÜKÜMLÜĞÜ

TBK m. 508 hükmünde vekilin üstlendiği işle ilgili vekalet verene karşı hesap verme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Vekil, vekalet verene işin durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi vermelidir. Ancak, hakemin bilgi verme yükümlülüğünün çerçevesi, hakem yargılamasının bağımsız olması noktasından hareketle sınırlandırılmıştır. Hakemin bağımsızlığının ve yargılamanın esasının etkilenmeyeceği bir şekilde, taraflar hakemlerden bilgi talebinde bulunabilir. Örneğin; hakem, duruşmanın yerini, zamanını, kararın ne zaman verileceğini açıklamakla yükümlüdür¹⁶¹.

Hakem; yargılama sonunda hakem masraf avanslarını, taraflara ait belgeleri ve yazışmaları da teslimle yükümlüdür¹⁶².

II. TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. HAKEMİN ÜCRETİNİN ÖDENMESİ

Taraflar, hakem sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte, yargılama sürecinde yükümlülüklerine uygun hareket etmelidirler. Bu yükümlülükler, hakem ücreti, avans ve yargılama masraflarının ödenmesidir¹⁶³.

Vekâlet sözleşmesinde vekâlet verenin ücret ödeme borcu, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Ancak; taraflar, sözleşme ile ücret hakkını kararlaştırmışlarsa, vekil ücrete hak kazanır. Hakem ücreti, hakem sözleşmesinin bir unsuru kabul edilmektedir. Bu nedenle, hakemler, yürüttükleri tahkim yargılaması için hakem ücreti alırlar¹⁶⁴. Hakemlere verilecek ücretin miktarını ise taraflar belirlemektedir. Tarafların, hakeme karşı müteselsil sorumlu oldukları kabul edilmektedir¹⁶⁵.

B. HAKEM MAHKEMESİ MASRAFLARININ ÖDENMESİ

Hakem ücretinin ödenmesinin yanı sıra, hakemlerin masraflarının ödenmesi de vekalet sözleşmesi ile ilgili TBK m. 510 hükmüne dayanmaktadır. Bu hükme göre, *“vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı*

---

¹⁵⁹ TAŞKIN, s. 163-164.

¹⁶⁰ TAŞKIN, s. 174.

¹⁶¹ TAŞKIN, s. 169 vd.

¹⁶² TAŞKIN, s. 172.

¹⁶³ TAŞKIN, s. 184.

¹⁶⁴ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 52.

¹⁶⁵ YEĞENGİL, s. 272.

giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür". Hakem sözleşmesinin tarafları, masrafların ödenmesi ile ilgili bu hükmün içeriğini değiştirebilirler. Masrafların ödenme gününü, hakem sözleşmesinin tarafları belirleyebilir. Uyuşmazlığın tarafları, hakem mahkemesinin olası masrafları için avans vermekle de yükümlüdürler. Taraflar, masraf avansının ödenme usulünü sözleşmeyle kararlaştırabilirler¹⁶⁶.

§ 19. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN USUL VE KURALLARA UYGUN SONA ERMESİ

Hakem sözleşmesi, kural olarak hakemin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini uygun bir şekilde yerine getirmesiyle sona erer. Hakemlerin, nihai hakem kararı vermesiyle tahkim yargılaması sona erer¹⁶⁷. Tahkim yargılamasını sona erdiren esasa ilişkin nihai karar dışında, hakem veya hakem kurulu tarafından verilebilecek kararlar sulh kararı, kısmî karar, tedbir kararı, tamamlayıcı karar ve taraflardan birisinin gıyabında verilen karar olarak ifade edilebilir¹⁶⁸.

Tahkim yargılamasını sona erdiren diğer nedenler Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenmiştir. HMK m. 435 hükmüne göre, davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hâli hariç, davacı davasını geri alması; tarafların, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşmaları; hakem veya hakem kurulunun, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulması; tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talebin mahkemece reddedilmesi; taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulunun oybirliğiyle karar verememesi; yargılama giderleri için avans yatırılmaması hallerinde hakem veya hakem kurulunun yetkisi, yargılamanın sona ermesiyle ortadan kalkar.

Hakem sözleşmesi ile tahkim sözleşmesinin arasında yakın bir ilişki vardır. Bu nedenle, tahkim sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte hakem sözleşmesi de sona erer¹⁶⁹.

II. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN TARAF İRADELERİYLE SONA ERMESİ

A. TARAFLARIN HAKEMİ BİRLİKTE AZLI

Hakem sözleşmesi ve hakemin yargılama görevi, tahkimin herhangi bir aşamasında uyuşmazlığın taraflarının anlaşması ile sona erdirilebilir¹⁷⁰. Hakemler, tayin usulleri nasıl olursa olsun, azledilebilmeleri için tarafların ortak

---

¹⁶⁶ TAŞKIN, s. 215 vd.

¹⁶⁷ AKINCI, Milletlerarası, s. 175.

¹⁶⁸ BURDURLU, s. 144-145.

¹⁶⁹ TAŞKIN, s. 238-239.

¹⁷⁰ BURDURLU, s. 152; DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 52.

bir anlaşmaya varmaları gerekir. Diğer bir anlatımla, hakemler; ortaklaşa veya ayrı ayrı tayin edilmiş olması; üçüncü şahıs veya mahkeme tarafından tayin edilmiş olması fark etmeksizin ancak tarafların anlaşması ile azledilebilirler. Çünkü, tayin usullerinin hiçbir önemi olmadan her hakem, tarafların ortak hakemidir¹⁷¹.

B. HAKEMİN İSTİFASI

Hakem sözleşmesinin hakem tarafından tek taraflı olarak feshi, hakem sözleşmesini sona erdiren bir durumdur¹⁷². Vekilin istifası, geleceğe etkili sonuç doğurur. Hakemin, tahkim yargılamasını başlatmasıyla birlikte taraflar, uyuşmazlığın çözüme kavuşması ile ilgili beklentiye girerler. Ancak, hakem, tahkim yargılamasını sonlandırmadan istifa edebilir. TBK m. 512/2 hükmüne göre; vekâlet sözleşmesinde, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür. Bu hükme göre, uygun olmayan zamanda istifa eden hakemin tazminat sorumluluğu doğmaktadır¹⁷³.

Hakemler arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Bu nedenle, hakemin istifa etmesi durumunda tahkim sözleşmesi geçerliliğini korumaktadır. Yalnızca, istifa eden hakemle yapılan hakem sözleşmesi sona erer¹⁷⁴.

III. HAKEMİN ÖLÜMÜ

Hakem, kişisel nitelikleri nedeniyle görevlendirildiğinden hakemin ölümüyle hakem sözleşmesi sona erer. Ancak, tahkim sözleşmesi geçerliliğini korur. Tarafın ölümü ise hakem sözleşmesini sona erdirmez. Ölüm, azil ve istifa hakem sözleşmesini geleceğe etkili olarak sona erdirir. Hakemin, medeni hakları kullanma ehliyetinin sona ermesi de hakem sözleşmesini sona erdiren bir nedendir¹⁷⁵.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHKİM VE HAKEM SÖZLEŞMELERİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Ş 20. TAHKİM SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Geçerli bir tahkim sözleşmesinin birbirine bağlı olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temel etkisi vardır. Olumlu etkisi, taraflar bu sözleşme ile aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü için tahkim yoluna başvurmayı kabul ederler. Olumsuz

---

¹⁷¹ YEĞENGİL, s. 253-254.

¹⁷² BURDURLU, s. 163.

¹⁷³ TAŞKIN, s. 246.

¹⁷⁴ TAŞKIN, s. 248.

¹⁷⁵ TAŞKIN, s. 248-249.

etkisi ise uyuşmazlığın genel mahkemelerde görülememesi yani dava yolunun kapanmış olmasıdır¹⁷⁶.

I. TARAFLARIN SÖZLEŞME İLE BAĞLI OLMALARI

Tahkim sözleşmesi, etkisini sadece ona taraf olanlara gösterir. Sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişilerin tahkim yargılamasına tabi tutulması bahse konu değildir¹⁷⁷. Tahkim sözleşmesinin veya tahkim şartının varlığı halinde tarafların uyuşmazlığın çözümü için hakem veya hakem heyetine başvurmaları beklenir. Hakem veya hakem heyetinin de uyuşmazlığı incelemesi ve tarafları bağlayacak şekilde halletmesi beklenir¹⁷⁸.

II. DAVANIN GENEL MAHKEMELERDE GÖRÜLEMEMESİ

Tahkim sözleşmesi ile taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın hakem veya hakem heyeti tarafından çözülmesini kabul etmektedirler. Buna rağmen, taraflardan biri uyuşmazlığın çözümü için mahkemede dava açabilir. Bu durumda diğer taraf, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerektiği nedeniyle *tahkim itirazında* bulunabilir¹⁷⁹. HMK m. 413 hükmüne göre, tahkim itirazı, ilk itirazlardandır. İtirazın en geç cevap dilekçesiyle birlikte yapılması gerekir¹⁸⁰. Diğer taraf, bu itirazı yapmadığı takdirde, tahkim şartına rağmen dava mahkemede görülür. Hâkim, tahkim şartını re'sen dikkate alamaz. Davalı taraf, tahkim itirazında bulunmalıdır¹⁸¹. Tahkim sözleşmesi, geçerli ise mahkeme tahkim itirazını kabul eder ve davayı usulden reddeder. Tahkim itirazının ileri sürülmesi, tahkim yargılamasına engel olmaz¹⁸².

Ş 21. HAKEM SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. HAKEM KARARI

Hakemlerin esas itibarıyla maddi hukuk hükümlerine uyararak karar vermeleri zorunlu değildir. Ancak, taraflar sözleşmede kararlaştırmışlarsa, hakemlerin maddi hukuk hükümlerine uymaları gerekir¹⁸³. Tahkim yargılaması sonunda hakemler tarafından verilen hakem kararı, taraflara bildirilir (HMK m. 436/3). Hakem kararı, kesinleşmesiyle birlikte taraflar arasında kesin hüküm özelliğine kavuşur. Diğer bir ifadeyle; tarafları, nedeni ve konusu ayın olan başka bir

---

¹⁷⁶ KARADAŞ, s. 87; AYDEMİR, s. 303.

¹⁷⁷ ŞANLI, Ticari Akitler, s. 307; Ayrıntılı bilgi için bkz. ESEN, s. 10 vd.

¹⁷⁸ AYDEMİR, s. 323.

¹⁷⁹ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40.

¹⁸⁰ KARADAŞ, s. 93.

¹⁸¹ DAYINLARLI, İç Tahkim, s. 40.

¹⁸² NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 24.

¹⁸³ ÜSTÜNDAĞ, s. 121.

dava açılmaz veya tahkime gidilemez¹⁸⁴. Hakem kararları için mahkeme kararlarında olduğu gibi kanun yollarına gidilebilir. Hakem kararlarına karşı doğrudan temyize gidilememekte onun yerine iptal davası açılmaktadır¹⁸⁵. Bu kararlar verildiği anda icra edilebilir özelliğini kazanır¹⁸⁶.

II. HAKEMLERİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Hakemin hakem sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesiyle birlikte hukuki sorumluluk söz konusu olmaktadır. Hakemin yükümlülüklerini ihlal etmesi şu hallerde ortaya çıkar: *“hakemin hakem yargılamasına yönelik faaliyetten kaçınması veya aynı anlama gelebilecek bir davranışta bulunması, hakemin yargılama konusuna aykırı bir şekilde yargılamayı geciktirmesi, hakem kararının verilmesi için öngörülen süreyi geçirmesi, hakemin hatalı karar vermesi, iş sırrını açıklaması, uyuşmazlık hakkındaki hüküm verme görevini yerine getirmemesi”*¹⁸⁷.

Yargıtay, hakemin vekalet sözleşmesine ve işçinin sorumluluğuna ilişkin hükümlerine tabi tutulması gerektiği ile ilgili karar vermiştir. Ancak, hakemin özel durumunun karşısında bu karar eleştirilmiştir. Sorumluluk hukuku bakımından, hakemin sorumluluğunun “kusur sorumluluğuna” dayanması gerekir. Hakem, sadece kastı ve ağır kusuru nedeniyle sorumlu tutulmalıdır¹⁸⁸.

SONUÇ

Tahkim, bir üst kavramdır. Tahkim ve hakem sözleşmeleri, tahkimi oluşturan sözleşmelerdir. Tahkim sözleşmesi, hukuki niteliği itibariyle bir usul hukuku sözleşmesidir. Ancak, tahkim sözleşmesi de her sözleşme gibi Borçlar Hukuku’nun belirlediği sözleşme serbestisi sınırlarını aşmamalıdır. Tahkim sözleşmesinin, yazılı şekilde yapılması gereklidir. Bu sözleşme, bağımsız bir sözleşme olarak yani tahkim sözleşmesi olarak yapılabileceği gibi tarafların arasındaki asıl sözleşmeye tahkim hükmü eklenerek diğer bir ifadeyle tahkim şartı ile de yapılabilir. Bu sözleşme ile taraflar, aralarındaki uyuşmazlık için tahkim yoluna gitmek ve hakemleri tayin etmekle yükümlüdürler.

Hakem sözleşmesi ise taraflarla hakem veya hakemler arasında kurulan bir sözleşmedir. Bu sözleşme hukuk niteliği itibariyle karma bir sözleşmedir. Hakem sözleşmesine, tarafların hak ve sorumluluklarının belirlenmesinde vekalet sözleşmesine benzerliği nedeniyle bu sözleşmenin hükümleri kıyasen

---

¹⁸⁴ ÖZBAY/KORUCU, s. 174.

¹⁸⁵ ÖZBAY/KORUCU, s. 221.

¹⁸⁶ ÖZBAY/KORUCU, s. 215.

¹⁸⁷ TAŞKIN, s. 177.

¹⁸⁸ TAŞKIN, s. 183-184.

uygulanabilmelidir. Hakem sözleşmesinin tarafları, aralarında bir hukuki ilişki bulunan taraflar ile hakem veya hakemlerdir. Hakem ile taraflar arasındaki ilişki, her bir tarafla hakemin arasında hakem sözleşmesi olması nedeniyle üç köşeli bir ilişkidir. Üç hakem olması durumunda bile bir tarafın tayin ettiği hakem, aslında her iki tarafla hakem sözleşmesi yapmaktadır. Bu nedenle; hakem, her iki tarafın ortak, bağımsız ve tarafsız hakemi niteliğindedir.

Tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümü için tahkim yolu ile bağlı olma ve davanın mahkemelerde görülememesi hükümlerini doğurur. Eğer bir taraf tahkim sözleşmesi veya tahkim şartına rağmen mahkemede dava açarsa diğer tarafın ileri süreceği tahkim itirazı ile karşılaşır. Hakem sözleşmesi ise hakem kararı ve hakemin hukuki sorumluluğu sonuçlarını doğurur. Hakem kararı, kesin hüküm niteliğinde ve icra edilebilir niteliktedir. Hakemin, hakem sözleşmesindeki yükümlülüklerini ihlali halinde ise kusuru varsa sorumlu olmalıdır.

KAYNAKÇA*

- **AKINCI**, Ziya: “Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Uygulama Alanı”, İBD, İzmir 2001, s. 4-58, (AKINCI, Tahkim Kanunu).
- **AKINCI**, Ziya: Milletlerarası Tahkim, 2. Baskı, Ankara 2007, (AKINCI, Milletlerarası).
- **AKINCI**, Ziya: “Tahkim Şartı”, Milletlerarası Tahkim Semineri (4 Ekim 2005), Ankara, s. 144-155, (AKINCI, Şart).
- **ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ**: Medenî Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2016.
- **AYBAR**, Ayhan: “Sigorta ile İlgili Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 371-388.
- **AYDEMİR**, Fatih: Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, İstanbul 2017.
- **AZİZOĞ**, Hakim: “Uluslararası Ticari Tahkim”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2004.
- **BALCI**, Muharrem: İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999.
- **BAŞPINAR**, Veysel: Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı, Ankara 2004.
- **BELGESAY**, Mustafa Reşit: “Hakem Kararlarının Hukuki Mahiyeti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara.
- **BİÇKİN**, İnci: “Hakem Sözleşmesi ve Hakem Yargılaması”, TBBD, Sa. 67, Ankara 2006, s. 380-397.

---

* Dipnotlarda geçen eserler yazarlarının soyadlarıyla anılmıştır. Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan yollamalar, kısaltılmış şekilleriyle parantez içerisinde gösterilmiştir.

- **BOZKURT YÜKSEL**, Armağan Ebru: “Uncitral Ve Uncitral Model Kanunu’na Genel Bir Bakış”, TAAD, C. 2, Y. 2, Sa. 4 (20 Ocak 2011), Ankara, s. 135-172.
- **BURDURLU, Özlem**: “Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakem Sözleşmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara 2016.
- **ÇELİKEL, Aysel/ERDEM**, B. Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 14. Bası, İstanbul 2016.
- **ÇENBERCİ, Mustafa**: “Hakemlerin Tayin Usulü ve Ücreti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 121-149.
- **DAYINLARLI, Kemal**: HUMK’da **Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997, (DAYINLARLI, İç Tahkim)**.
- **DAYINLARLI, Kemal**: Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Ankara 1994, (DAYINLARLI, Kamu Düzeni).
- **DEVELLİOĞLU, Ferit**: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 29. Baskı, Ankara 2012.
- **EKŞİ, Nuray**: Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim, İstanbul 2013.
- **ERDOĞAN, Feyiz**: Uluslararası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004.
- **EREN, Fikret**: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanuna Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2014, (EREN, Borçlar Genel).
- **EREN, Fikret**: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2015, (EREN, Borçlar Özel).
- **EREN, Fikret**: “İsimsiz Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK’e Armağan, Ankara 2008, s. 85-111, (EREN, İsimsiz Sözleşmeler).
- **ESEN, Emre**: Uluslararası Ticarî Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili, İstanbul 2008.
- **GÖRGÜN, L. Şanal**: Medenî Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2016.
- **IŞIK, Fatih**: Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2015.
- **KALPSÜZ, Turgut**: “İnşaat Sözleşmelerinde Tahkimin Genel Esasları”, (Yönetici- İşletmeci Mühendis ve Hukukçular İçin Ortak Seminer), 18-29 Mart 1996, Ankara, s. 339-379, (KALPSÜZ, İnşaat Sözleşmeleri).
- **KALPSÜZ, Turgut**: “Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Değerlendirilmesi”, Milletlerarası Tahkim Semineri, ICC Türkiye Milli Komitesi, 05 Kasım 2001, Ankara, s. 110-127, (KALPSÜZ, Değerlendirme).
- **KARADAŞ, İzzet**: 6100 Sayılı HMK’nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim, Ankara 2013.
- **KURU, Baki**: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, 1. Tıpkı Baskı, İstanbul 2016.

- **NOMER / EKŞİ / ÖZTEKİN GELGEL:** Milletlerarası Tahkim Hukuku, C. I, 5. Bası, İstanbul 2016.
- **NOMER,** Ergin: “Milletlerarası Hakemlik Sözleşmelerinde İhtilaf”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 501-529.
- **ÖZBAY,** İbrahim/**KORUCU,** Yavuz: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, Ankara 2016.
- **ÖZSUNAY,** Ergun: “Almanya’da Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 579-608.
- **SEBÜK,** Tahir: “Hakem, Hakem-bilirkişi ve Kanuni Hakem Kararlarının Mukayesesi ve Tahkim Şartı”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 63-70.
- **ŞANLI,** Cemal/**EKŞİ,** Nuray: Uluslararası Ticaret Hukuku, İstanbul 2000, s. 78-79.
- **ŞANLI,** Cemal: Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara 1986, (ŞANLI, Milletlerarası Tahkim).
- **ŞANLI,** Cemal: Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 6. Bası, İstanbul 2016, (ŞANLI, Ticari Akitler).
- **ŞİT,** Banu: Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2005
- **TANDOĞAN,** Hâluk: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, Ankara 1987.
- **TAŞKIN,** Alim: Hakem Sözleşmesi, 2. Bası, Ankara 2005.
- **TEKİNALP,** Ünal: “Hakem Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti Konusunda Düşünceler”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara, s. 13-29.
- **ULUKAPI,** Ömer: Medenî Usul Hukuku, 3. Baskı, Konya 2015.
- **ÜSTÜNDAĞ,** Saim: Medenî Yargılama Hukukunda Kanun yolları ve Tahkim, 2. Baskı, İstanbul 1971,
- **YAVUZ,** Cevdet: “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler”, II. Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu “Tahkim”, (Konuşmalar-Tartışmalar-Bildiriler), 14 Şubat 2009, MÜHF, İstanbul, s. 133-175.
- **YEĞENGİL,** Rasih: Tahkim (L’arbitrage), İstanbul 1974.
- <https://www.karartek.com.tr>

